

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EKONOMETRİ ANA BİLİM DALI**

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN
BELİRLEYİCİLERİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ**

Merve MAŞA

**Danışman : Prof. Dr. Gülsen KIRAL
Jüri Üyesi : Doç. Dr. Deniz ÜNAL
Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Fatma İdil BAKTEMUR**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA / 2021

ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. 10/ 02/ 2021

Merve MAŞA

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN MUTLULUK DÜZEYLERİNİN BELİRLEYİCİLERİ: ADANA İLİ ÖRNEĞİ

Merve MAŞA

Yüksek Lisans Tezi, Ekonometri Ana Bilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Gülsen KIRAL

Şubat 2021, 51 sayfa

Geçmişten bugüne önemli bir kavram olan mutluluk bütün insanlığın hep ulaşmak istediklerinin başında gelmektedir. Ne var ki mutluluğu tanımlamak tarih boyunca kolay olmamıştır. Bu çalışmayla da bu kavram üzerine detaylı bir araştırma yapılmış olup konu ile ilgili probleme de ışık tutulmak istenmiştir. Araştırmada, Çukurova Üniversitesi öğrencilerinin mutluluk düzeyleri incelenmiş, mutluluğun etkileyen faktörlerin neler olduğu ortaya konulmak istenmiştir.

Çalışma başlıca dört bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, çalışmanın amacı, önemi, kapsamı ve sınırlılıklarından bahsedilerek çalışmanın alt yapısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde, mutluluk kavramı detaylı bir şekilde ele alınmak istenmiştir ve mutluluğun diğer bilim dalları ile ilişkisi ele alınmıştır. Mutluluğu etkileyen faktörler üzerinde durulmuştur. Mutluluk ile ilgili kavramlar ele alınmıştır. Geçmişten bugüne mutluluk ile ilgili uluslararası alanda ve Türkiye’de yapılmış olan çalışmalar incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, çalışmada kullanılacak olan veri seti tanıtılmıştır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyinin belirleyicilerini ortaya çıkarmak amacıyla kullanılacak olan ekonometrik model hakkında bilgi verilmiş ve analiz sonuçları ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir.

Son olarak, dördüncü bölümde çalışmadan elde edilen bulgular detaylı bir şekilde ele alınmıştır ve üniversite öğrencilerinin mutluluğu üzerine önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Mutluluk, üniversite öğrencileri, sıralı probit.

ABSTRACT**THE DETERMINANTS OF UNIVERSITY STUDENTS HAPPINESS: CASE OF
ADANA****Merve MAŞA****Master Thesis, Department of Econometrics****Supervisor: Prof. Dr. Gülsen KIRAL****February 2021, 51 pages**

Happiness, an important concept from past to present, is one of the wishes of all humanity that they always want to achieve. However, it has not been easy to define happiness throughout history. With this study, a detailed research has been made on this concept and it is aimed to shed light on the problem related to the subject. For this purpose, in this study, the happiness levels of university students, who constitute the majority of societies, were examined and it was aimed to reveal what the determinants of happiness are.

The study consists of four main parts. In the first part, the background of the study was tried to be revealed by mentioning the aim, importance, scope and limitations of the study.

In the second part, the concept of happiness is tried to be dealt with in detail and the relationship of happiness with other branches of science has been discussed. Factors affecting happiness are emphasized. Concepts related to happiness are discussed. In the international arena regarding the past and today's happiness studies have been made in Turkey were examined.

In the third chapter, the data set that will be used in the study is introduced. In addition, information was given about the econometric model to be used to reveal the determinants of the happiness level of university students and the analysis results were examined in detail.

Finally, in the fourth part, the findings obtained from the study were discussed in detail and suggestions were made on the happiness of university students.

Keywords: Happiness, university students, ordered probit.

ÖN SÖZ

Tez çalışmam süresince desteğini hiç esirgemeyen her anımda yanımda olan bana hep yol gösteren danışmanım Prof. Dr. Gülsen KIRAL'a saygılarımı sunar ve sonsuz teşekkür ederim.

Bu yola girdiğim andan itibaren sonsuz destek veren her zaman ne olursa olsun yanımda olan ve üzerimde sonsuz emeği olan kıymetli anneme sonsuz saygılarımı sunar ve teşekkürü bir borç bilirim.

Bu zorlu süreçte desteğini hiç esirgemeyen bir hocadan ziyade abla gibi her zaman yanımda olan Dr. Çiler SİGEZE GÜNEY'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu yolda her kararında yanımda olan desteklerini hiç esirgemeyen kıymetli arkadaşlarıma da teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Merve MAŞA

Adana / 2021

Not: Bu tez çalışması Syl-2019-12304 Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projesi tarafından desteklenmiştir.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırma Problemi ve Gerekçesi	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtlılıkları	4
1.5. Araştırma Planı	4

BÖLÜM II

MUTLULUK KAVRAMI TARİHÇESİ VE MUTLULUĞU OLUŞTURAN ETMENLER

2.1. Mutluluk Kavramının Tarihçesi	5
2.1.1. Mutluluğu Etkileyen Faktörler	6
2.1.1.1. Yaş ve Mutluluk Arasındaki İlişki	6
2.1.1.2. Cinsiyet ve Mutluluk Arasındaki İlişki	7
2.1.1.3. Sosyal İlişkiler ve Mutluluk Arasındaki İlişki	7
2.1.1.4. Gelir ve Mutluluk Arasındaki İlişki	7
2.1.1.5. Eğitim ve Mutluluk Arasındaki İlişki	8
2.1.2. Öznel İyi Oluş Kavramı	9
2.1.3. Yaşam Memnuniyeti	12
2.2. Literatür Özeti	12
2.2.1. Uluslararası Alanda Yapılmış Olan Çalışmalar	12
2.2.2. Türkiye’de Yapılmış Olan Çalışmalar	16

BÖLÜM III

YÖNTEM VE ANALİZ

3.1. Ekonometrik Model	21
3.2. Probit Model	21
3.3. Anket Tasarımı ve Veri Seti Oluşturma Süreci	26
3.3.1. Veri Seti İle İlgili İstatistiksel Bulgular.....	28
3.3.2. Araştırma Bulguları	32
3.3.3. Model Sonuçları ve Yorumlar	34

BÖLÜM IV

SONUÇ	44
KAYNAKÇA	46
ÖZGEÇMİŞ	51

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Öznel İyi Oluş Temel Bileşenleri	11
Tablo 2. Cinsiyet, Yaş Grubu ve Medeni Duruma Göre Mutluluk Düzeyi, 2018, 2019	17
Tablo 3. Demografik Bilgiler	28
Tablo 4. Mutluluk Düzeyi Tanımlayıcı İstatistikler	29
Tablo 5. Model 1 İçin Tanımlayıcı İstatistikler	30
Tablo 6. Model 2 İçin Tanımlayıcı İstatistikler	31
Tablo 7. Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları.....	33
Tablo 8. Değişkenler Arasındaki Çoklu Korelasyon Analizi Sonuçları	33
Tablo 9. Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları	34
Tablo 10. Model 1 Probit Model Tahmin Sonuçları	35
Tablo 11. Sıralı Probit Model Marjinal Etkiler Tablosu	37
Tablo 12. Model 2 Probit Model Tahmin Sonuçları.....	39
Tablo 13. Sıralı Probit Model Marjinal Etkiler Tablosu.....	40

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Öznel İyi Oluşun Temel Yapısı.....	11
Şekil 2. Probit Model.....	23
Şekil 3. Standart Normal Olasılık Yoğunluk Fonksiyonu.....	24
Şekil 4. Sıralı Probit Modelde Olasılıklar	25

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırma Problemi ve Gerekçesi

“Mutluluk nedir?” sorusuna geçmişten bu yana hep bir cevap aranmıştır. Geçmişten bu yana mutluluk kavramı sürekli araştırılmış ve üzerinde tartışmalar yapılmış ve insanlar hep daha mutlu olmanın yollarını aramışlardır. Bu nedenle mutluluk üzerine çalışmalarda da artış gözlenmiştir. İnsanların geçmişten bu yana hep mutluluğu araması ve üzerinde hala kesin bir tanıma ulaşamaması araştırmacıların hep ilgi odağı olmuştur. Ne yazık ki mutluluğun doğası tek tip bir şekilde tanımlanmamıştır. Literatürde yaşam kalitesi, öznel iyi oluş, refah gibi kavramların yerine geçmekte olan mutluluk kavramı bireylerin ihtiyaç, hedef ve isteklerinin yerine getirilmesi olarak tanımlanabilir. Diener (2009)’a göre mutluluk, zevk, yaşam doyumu, olumlu duygular, anlamlı bir yaşam veya memnuniyet hissi anlamına gelebilir. Geçmişten bu yana mutluluk, iyi bir yaşamın en temel bileşenlerinden biri olarak önemini korumaktadır. Yani mutluluk kendiliğinden oluşan bir olgu değildir çeşitli etmenlere bağlıdır. Bu konuda Frisch mutluluğu bir bütün olarak ele almıştır. Ona göre mutluluk, aşk, iş, sağlık, rekreasyonel memnuniyetinin toplamından oluştuğunu vurgulamıştır (Frisch, 2005 s.99). Andrews ve Withey (1976)’e göre mutluluk pozitif duygu, yaşam memnuniyeti, negatif ve psikolojik sıkıntıların olmaması olarak üç ana bileşenden oluştuğunu ileri sürmüştür (Lu ve Shih, 1997). Lu ve Shih (1997)’e göre mutluluk kavramı ise çeşitli yollarla zihnin pozitif durumlardan tetiklendiği içsel bir deneyimdir.

Mutluluğu artırmanın beş temel maddeye dayandığı ileri sürülmüştür. Bunlar, ilk olarak şartları değiştirmek, bir durum hakkında tutumları değiştirmek, amaçları ve standartları değiştirmek, öncelikleri değiştirmek, önceden düşünmediğiniz alanlarda memnuniyetinizi artırmaktır (Frisch, 2005, s.90). Yani mutluluk genel anlamda kişinin yaşamını ne kadar kaliteli yaşamak istediği ile ilgilidir. Mutluluk sadece tek bir nedene bağlanmamalıdır. Mutluluk kendiliğinden gelişen bir olay değildir. Csikszentmihalyi (2005)'e göre mutluluk tesadüfen oluşan bir olgu değildir. Mutluluk kişilerin dışardan gelen olayları nasıl yorumladığı ile ilgilidir. Bu nedenle mutluluk hem kendimizle ilgili hem de dışardaki etkenlerden kaynaklı olabilir. Bunlar aile yapısı, gen, dini faktörler, yaş, cinsiyet, sağlık ve bunun gibi birçok kavram mutluluğu belirlemede temel rol oynamaktadır. Lu ve Shih (1997)’e göre, bireyler açısından mutluluk kavramı iki

şekilde tanımlanmıştır: a) genellikle olumlu bir duygusal hal yaşama durumu b) bir bütün olarak hayattan veya onun bir kısmından memnun olmak şeklinde tanımlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın ilk temel amacı; Çukurova Üniversitesi'nde okuyan öğrencilerin mutluluk düzeylerini araştırmaktır. Ayrıca uygun ekonometrik modeller üzerinde çalışmalar yaparak Çukurova Üniversitesi öğrencilerinin mutluluğunu etkileyen faktörler belirlenip, elde edilen istatistiksel ve ekonometrik sonuçlara dayalı olarak çözüm önerisi sunulacaktır.

Çalışmada kullanılacak olan bağımsız değişkenler dört ana grupta toplanabilir:

Bunlar:

1. Demografik Faktörler: Yaş, cinsiyet, medeni durum,
2. Ekonomik Değişkenler: Aylık harcama düzeyi, ailenizin aylık geliri, ulaşmak istediğiniz gelir, çalışma durumu,
3. Ekonomik Olmayan Değişkenler: Sosyal ilişkiler, sosyal ve kültürel faktörler, dini eğilim, çalışma ortamından duyulan memnuniyet, çevre ile ilgili faktörler, sağlık ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet,
4. Üniversiteden duyulan memnuniyet düzeyi ve üniversitenin kültürel ve sosyal aktivitelerinin yeterliliğidir.

Bağımlı değişkenler ise; öğrencilerin mutluluk düzeyi olarak belirlenmiştir.

Araştırmada kullanılacak olan veriler, rassal örnekleme yöntemi kullanılarak yapılan yüz yüze anketler aracılığı ile temin edilmiştir. Anket verilerinin değerlendirilmesinde SPSS 18 paket programı kullanılmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Farklı sosyal bilimcileri bir araya getiren araştırmalardan biri, insanların mutluluklarını etkileyen etmenleri anlamaktır. Bireyleri mutlu eden nedir? Bu sorunun cevabı zordur ama bir o kadar da önemlidir. Araştırmacılar da mutluluk gibi bir kavramın doğal olarak araştırılması gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Andrews ve Withey (1976), mutluluğu, kısmen bağımsız üç bileşene sahip olarak tanımladılar: (1) belirli bir zaman diliminde ortalama memnuniyet seviyesi; (2)

olumlu etkinin sıklığı ve derecesi ve (3) negatif etkinin nispi yokluğu. Bu nedenle, güvenilirlik ve geçerliliğin sağlam ve kapsamlı bir ölçümünü kanıtlamış olan bir mutluluk ölçüsü geliştirmişlerdir.

Myers ve Diener (1995), kimin mutlu olduğu araştırmalarında yaşın, cinsiyetin, ırkın, gelirin, neredeyse hiç ipucu vermediğini, daha çok bir kişinin özelliklerini bilmek, kişinin destekleyici bir yakın ilişkiler ağına sahip olup olmaması, kişinin kültürü, eğlence ve işle meşgul olup olmadığı ve kişinin bir inanca sahip olup olmadığını bilmesi ile cevabın bulunacağını ileri sürmüşlerdir.

Shin ve Johnson (1978), yaşam menuniyetini bir kişinin kaliteli yaşamını belirlediği kriterlere göre, global bir değerlendirme olarak tanımlamaktadır (Diener, vd., 1985).

Easterlin (2003), daha iyi bir mutluluk teorisi, adaptasyonun ve sosyal karşılaştırmanın maddi olmayan manevi alanlardan daha az fayda sağladığına dair kanıtlar üzerine kurulu olduğunu ileri sürmüştür.

Araştırmada literatürde bu kadar üzerinde durulan kavramı öğrencilerin mutluluğu ve mutluluklarına etki eden faktörlerin ortaya çıkarılması açısından ele alınacaktır. Hangi sosyo-demografik özelliklerdeki üniversite öğrencilerinin mutluluğa nispeten daha yakın olduğu ve mutluluğu hangi öncelikle nerelerde aradığı araştırmanın merak konusudur. Mutluluk üzerinde etkili olan yaş, cinsiyet, kişilik özellikleri gibi bazı değişkenler araştırılacaktır. Bu çalışma öğrenci memnuniyetinin ana belirleyicilerini ve arkasındaki ana faktörlerin anlaşılması, daha iyi öğrenme sonuçları, gelecekteki üniversite öğrencilerinin daha mutlu olması, öğrencilerin ilgi alanlarını ortaya koymaktır. Literatürde mutluluk kavramı genellikle iktisadi açıdan ele alınmıştır. Bu çalışmada ise toplumun büyük bir kesimini oluşturan üniversite öğrencilerinin mutluluğu üzerinde durulacaktır.

Öğrencilerin mutluluk düzeyini belirleyen sosyal, ekonomik bileşenlerin ortaya çıkarılması yardımı ile memnuniyet düzeyinin artırıcı sürdürülebilir bir eğitim öğretim modeli oluşturulabilir. Öğrenciler tarafından talep edilen ve yapılması mümkün olan eksikliklerinin tamamlanması mutluluk seviyesini arttıracak başarıyı da beraberinde getirecektir.

Eksiklerin belirlenip, çözüm önerileri sunumu gençlerimizin ve dolayısıyla ülke geleceği için önemlidir. Bu çalışma, mevcut yöntemlere destek olacak şekilde karar vericinin kafasını karıştırmadan yön verecek bir uygulama olacaktır.

1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Kısıtlılıkları

Bu çalışma Adana ilinde bulunan Çukurova Üniversitesi'nde okuyan öğrencilere uygulanacaktır. Çalışmada, üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri araştırılmak istenmektedir. Anket verilerinin değerlendirilmesinde SPSS 18.0 paket programı ve STATA 15 kullanılacaktır. Çalışmanın kapsamını sadece Çukurova Üniversitesi'nde okuyan öğrenciler oluşturmaktadır. Daha sonraki araştırmalarda bu çalışma diğer üniversitelerde uygulanarak üniversiteler arası karşılaştırmalı sonuçlar elde edilebilir ve elde edilen sonuçlar daha genellenebilir hale getirilebilir.

1.5. Araştırma Planı

Çalışmanın birinci bölümünde araştırmanın problemi, gerekçesi detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Sonrasında araştırmanın önemini, kapsamı, sınırlılıklarına ve çalışmanın planlanmasına yer verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde mutluluk kavramı detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Mutluluğun diğer kavramlarla olan ilişkisi ve mutluluğu etkileyen faktörlere yer verilecektir. Bölüm sonunda geçmişten bugüne yapılmış olan çalışmalar irdelenecektir.

Üçüncü bölümde çalışmada kullanılacak olan ekonometrik modelden bahsedilecektir. Çalışmada kullanılacak olan veri seti tanımlanacak ve elde edilen bulgular detaylı bir şekilde incelenecektir.

Son bölümde ise sonuç ve öneriler ele alınacaktır. Önceki bölümlerde ele alınan mutluluk kavramı ile ilgili teorik ve ampirik analizlerin ardından sonuçlar değerlendirilecek ve üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeyleri nasıl artırılabilir, bu konuda neler yapılabilir gibi önerilere yer verilecektir.

BÖLÜM II

MUTLULUK KAVRAMI TARİHÇESİ VE MUTLULUĞU OLUŞTURAN ETMENLER

2.1. Mutluluk Kavramının Tarihçesi

Mutlu insan profilini ilk ortaya atan kişi Wilson (1967)'dir. Wilson (1967) en çok avantajlı olan bireylerin en mutlu olduğunu iddaa etmiştir. Mutlu bir insanın genç, sağlıklı, iyimser, iyi ücretli, kendine saygısı olan faktörlerden oluştuğunu ileri sürmektedir (Diener, 1984, s.542).

Yüzyıllardır mutluluk kavramı insanların ulaşmak istedikleri hedef olarak görülmüştür. İyi bir yaşamın mutlu olmadan geçtiği öngörülmektedir. Dolayısıyla günümüzde de bu kavram üzerinde önemle durulmaktadır. Ne yazık ki hala bu kavram üzerinde net bir tanımlama yapılamamıştır. Birçok filozof ve sosyal bilimci mutluluk kavramını tanımlamak için çeşitli tanımlar ileri sürmüşlerdir. Mutluluk konusundaki en eski düşünürlerden biri olan Demokritos, mutlu insanın sahip olduğu şeylerden değil, yaşam koşullarına verdiği tepkilerle mutlu olduğunu ileri sürmüştür (Tatarkiewicz, 1976). Diener ve Ryan (2009)'a göre mutluluk, yaşam doyumu, olumlu duygular, memnuniyet hissi, anlamlı bir yaşam şeklinde ifade edilebilir. Veenhoven (2013, s.16) tarafından mutluluk, kişinin sosyal çevresiyle ilişkisinde yaşanan memnuniyettir şeklinde tanımlamıştır. Veenhoven (2000)'e göre mutluluk, bireyin bütün olarak hayatının genel kalitesini olumlu bir şekilde değerlendirdiği derece olarak tanımlanır. Başka bir deyişle, birinin yaşadığı hayatı ne kadar sevdiği ile ilgilidir. Tatarkiewicz (1976)'ya göre Antik Yunanlılar daha sonra mutluluk kelimesinin bilimsel kullanımında somutlaştırılmış dört kavram ile tanışmışlardır. İlk olarak iyi şans, ikincisi büyük neşe sevinci, üçüncüsü yaşam memnuniyeti ve son olarak üstün mallara sahip olma şeklindedir (Veenhoven, 2013, s.15). Aristoteles'e göre mutluluk kavramı ise insanın çeşitli mükemmellikler arasında kendisine en uygun mükemmelliği aramasıdır şeklinde tanımlamıştır. Ona göre insanlar hep mutluluğu aramaktadır (Büyükdüvenci, 1993). Yani bireyin sürekli en iyiye ulaşma arzusudur. Yunan kültüründe mutluluk kelimesi ise, mutluluk ve servet anlamına gelen 'eudaimonia' kelimesinden türemiştir. Aslında, eudaimonia kelimesinin kökü kaderi bölmek anlamına gelen daoimai fiilinden gelmektedir. Mutluluk, bu nedenle iyi (ue) kader (daimon) olarak kabul edilir.

Yunanlılara göre mutluluk insanın kendisine bağlı bir şeydir, onun emrinde değil ona verilir. Yunanlıların mutluluk anlamına gelen bir başka kullandığı güçlü kelime ise ‘eutychia’ kelimesidir. Mutluluk ve servet anlamına gelmektedir (Tenaglia, 2007). Aristo ve Platon mutlu bir yaşantının aslında erdemli bir hayat yaşamının sonucu olduğunu vurgulamışlardır (Tenaglia, 2007:6). Easterlin (2001) çalışmasında mutluluk, öznel refah, memnuniyet, fayda, zenginlik hep birbirinin yerine kullanmıştır. Lyubomirsky, Sheldon, Schkade (2005) yaptıkları çalışmada mutluluğu literatürde sıkça tanımlanan şekliyle ifade etmişlerdir. Literatürde, yaşam doyumu ve yaşamı takdir etmekten anlık zevk duygularına kadar pek çok mutluluk tanımı kullanılmış olsa da Lyubomirsky, King ve Diener (2005), mutluluğu olumlu duygu deneyimlerine atıfta bulunarak tanımlamışlardır. Bu doğrultuda mutluluk bireyin üzerinde yarattığı olumlu duygular diyebiliriz.

2.1.1. Mutluluğu Etkileyen Faktörler

Mutluluğun belirleyicileri üzerine geniş bir literatür yer almaktadır. Mutluluğu etkileyen sosyo-demografik özellikler yaş, cinsiyet, medeni durum gibi ve ekonomik ve sosyal faktörler gelir, arkadaşlık ilişkisi, çevre, yaşam şartları gibi dolaylı yoldan etkileyen etmenler bireyin mutluluğu üzerinde önemli rol almaktadır.

2.1.1.1. Yaş ve Mutluluk Arasındaki İlişki

Yaş ve mutluluk çalışmalarına baktığımızda pek çok farklı sonuçlar ileri sürülmüştür. Harris (1977)’e göre, bireyin yaşamının ilk dönemlerinin en mutlu olduğu anlar olarak vurgulamaktadır. Zaman geçtikçe kişilerin bir şeyler kaybedebileceğini ve bu da mutluluğun azalmasına yol açacağını ileri sürmektedir. Ancak, bazı araştırmalarda da mutluluk ve yaş arasında zayıf bir ilişki olduğu görülmektedir (Veenhoven, 2004). Cantril (1965) yaşam memnuniyetinin yaş ile birlikte arttığını bulmuştur. Oswald (1997) ve Blanchflower ve Oswald (2000) çalışmalarında yaş ile mutluluk arasında U şekilli bir ilişki olduğunu ileri sürmüşlerdir. Genç ve yaşlı insanların orta yaş grubundan daha mutlu olduklarını bulmuşlardır. Diener (1984) çalışmasında yaş ve mutluluk arasında bir ilişki olmadığını tespit etmiştir. Tenaglia (2007) ve Wilson (1967) yaşın mutluluğu negatif bir şekilde etkilediğini ortaya koymuştur. Wilson (1967) gençlerin yaşlılardan daha mutlu olduğuna dair negatif bir ilişki olduğunu ileri sürmüştür.

2.1.1.2. Cinsiyet ve Mutluluk Arasındaki İlişki

Cinsiyet ve mutluluk arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar literatürde oldukça geniş bir şekilde yer almaktadır. Wood, Rhodes ve Whelan (1989) çalışmasında kadınların erkeklerden daha mutlu olduğunu bulmuşlardır. Bu da kadınların ve erkeklerin sosyal roller bakımından aralarında büyük farklılıklar olmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, kadınların erkeklerden daha duygusal olması da bunun bir etkisi olduğunun göstergesidir. Teneglia (2007) yaptığı çalışmada, kadınların erkeklerden daha mutlu olduğunu şu açıklamaya dayandırmıştır. Kadınların erkeklere göre mutluluğu da mutsuzluğu da en içten şekilde yaşamasına bağlamıştır (Teneglia, 2007, s.15). Blancflower ve Oswald (2000) çalışmalarında Amerika’da yaşayan kadınların erkeklere göre daha mutlu olduğu sonucuna varmışlardır. Lu ve Shih (1997) çalışmasında da mutluluk ve cinsiyet ilişkisinin anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır ve kadınların erkeklerden daha mutlu olduğunu ileri sürmüşlerdir.

2.1.1.3. Sosyal İlişkiler ve Mutluluk Arasındaki İlişki

Mutluluğu belki de en çok etkileyen faktör bireylerin sosyal ilişkileridir. Özellikle arkadaşlık ilişkileri mutluluğu en çok etkileyen faktörlerden biridir. Argyle (1987) çalışmasında arkadaşlarla birlikte olmanın büyük bir mutluluk kaynağı olduğunu belirtmiştir. Weiss (1973) çalışmasında yalnızlıktan kaçınmak için arkadaşlık ilişkilerinin önemli olduğunu vurgulamıştır. Diener ve Seligman (2002) çok mutlu insanlar üzerinde yaptıkları çalışmada, her birinin mükemmel sosyal ilişkilere sahip olduğunu bulmuşlardır. Mutlu insanlar, mutsuz insanlardan daha dışa dönük, empatik ve daha güvenilir olma eğilimindedir, bu da sosyal ilişkilerin niteliğinin ve niceliğinin artması ile sonuçlanmaktadır (Veenhoven, 1988). Teneglia (2007)’de çalışmasında arkadaşlık ilişkilerinin mutluluğu pozitif yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

2.1.1.4. Gelir ve Mutluluk Arasındaki İlişki

Geçmişten bu yana ekonominin hep üzerinde durduğu konu gelirin mutluluğu etkileyip etkilemediğidir. 1974-1995 yılları arasında mutluluk düzeylerinin zaman içindeki istatistiklerini inceleyen ilk ekonomistlerden biri de Richard Easterlin’dir. Ekonomistlerin çoğu geliri yüksek olan bireylerin daha mutlu olduğunu ileri sürmüşlerdir. Easterlin (1974) çalışmasında refah toplumlar daha mı mutlu ya da ülke ekonomisi büyüdükçe bireyin mutluluğu da artar mı şeklinde sorulara cevap aramıştır.

Gelir ve mutluluk arasında bir bağlantı olup olmadığını araştırmıştır. Mutluluk ve gelir arasındaki ilişkiyi üç farklı boyutta değerlendirmiştir. İlk olarak, 1970 yılının Amerika nüfusuna yapılan anket çalışmasını ele almıştır. Elde edilen sonuca göre, mutluluk ve gelir arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gelir arttıkça mutluluğun da artacağını ileri sürmüştür. İkinci olarak, ülkelerin ortalama mutluluk düzeylerini ve Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) büyüklükleri arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Sonuç olarak, hemen hemen benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yani, mutluluk ve gelir birbirini pozitif yönde etkilemektedir. Ama bazı az gelişmiş ülkeler de durumun böyle olmadığı da görülmektedir. Örneğin, Küba ve Mısır'ın GSMH değerleri düşük olmasına rağmen, Amerika'nın ortalama mutluluk seviyeleriyle benzer sonuçlara ulaşıldığı tespit edilmiştir. Son olarak zaman açısından da ekonomik büyümenin mutluluk üzerindeki etkisine değinmiştir. Ülke içindeki zengin ve fakir bireylerin mutluluk seviyelerini ele almıştır. Zengin bireylerin ortalama mutluluk düzeylerinin fakir bireylere göre daha yüksek olduğu sonucuna varmıştır.

Easterlin (1995) yaptığı çalışmada bir ülke içinde herkesin gelirinin artmasının aynı oranda mutluluk seviyelerinde artış olamayacağını vurgulamıştır. Bunun nedeni, refah yargılarının öngördüğü maddi normların, toplumun gerçek geliri ile aynı oranda artmasıdır (Easterlin, 1995, s.44). Bir ülkedeki ekonomik büyümenin etkisi bireylerin mutluluğuna paralel olarak yansımamaktadır denilebilir.

Ancak, psikologlar açısından durum böyle değildir. Teneglia (2007) çalışmasında gelirin mutluluğu pozitif bir şekilde etkilediğini ileri sürmüştür. Ayrıca, Blanchflower ve Oswald (2004) çalışmalarında yüksek gelirin mutluluğu olumlu derecede artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

2.1.1.5. Eğitim ve Mutluluk Arasındaki İlişki

Psikologlar tarafından yapılan çalışmalarda eğitim ve mutluluk arasında az da olsa bir etkileşim olduğunu savunan çalışmalar bulunmaktadır (Cantril, 1965; Campbell vd., 1976; Diener vd., 1993). Teneglia (2007) çalışmasında bireylerin eğitim seviyesi arttıkça mutlu olma olasılığının olumsuz yönde etkilendiğini belirtmiştir. Hatta, yüksek eğitim almış insanların daha çok istekleri olduğunu, işsiz kaldıklarında düşük eğitilmiş insanlara göre daha çok acı çektiğini ileri sürmüştür. Clark ve Oswald (1996) çalışmalarında gelir sabit tutulduğunda bireylerin eğitim seviyesinde meydana gelen artışın yaşam memnuniyetini olumsuz olarak etkilediği sonucuna varmışlardır. Castriota

(2006), çalışmasında eğitimin hem doğrudan hem de dolaylı olarak insan hayatını etkilediğini ileri sürmüştür. Bireyin yaşamında kendine güvenmesi, kendini tanıması mutluluğu doğrudan etkilediğini savunmuştur. Dolaylı olarak da daha yüksek maaş beklentisi, daha iyi bir iş kalitesi, iyi bir yaşam kalitesinin mutluluğu etkilediğini vurgulamıştır. Yazar, eğitim ve mutluluk arasında tam olarak kesin bir yargıya ulaşamasa bile çoğu çalışmada olduğu gibi, gelir sabit tutulduğunda eğitimin mutluluk üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu bulmuştur (Castriota, 2006, s.14-15).

2.1.2. Öznel İyi Oluş Kavramı

Öznel iyi oluş kavramı (ÖİÖ) veya halk arasında mutluluk olarak adlandırılan bu kavram insanlık tarihi boyunca yoğun bir ilgi görmüştür. İnsanların yaşamlarına ilişkin olumlu değerlendirmeleri olarak tanımladığımız öznel iyi oluş, olumlu duygu, bağlılık, tatmin ve anlam içerir (Seligman, 2002).

Öznel iyi oluş insanların yaşamlarıyla ilgili değerlendirmelerin yapıldığı davranış bilimlerindeki alandır. Öznel iyi oluş diğer kavramlar içerisinde en kapsamlı olanıdır. Mutluluk, yaşam memnuniyeti, sağlık, eğitim, iş vb. konuları içerir (Günay, 2016, s.11).

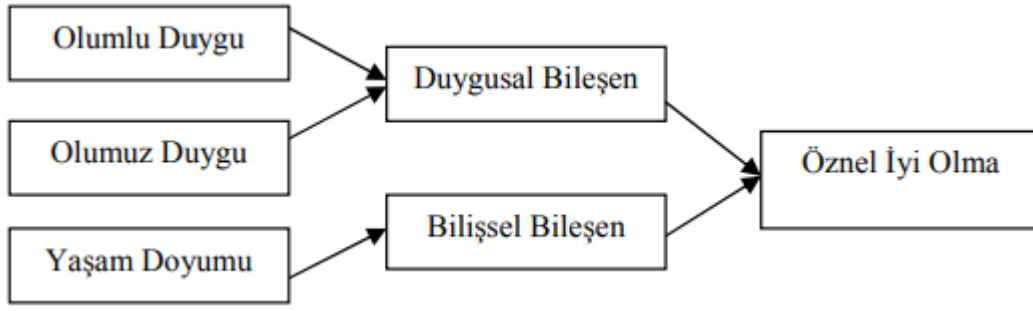
Öznel iyi oluş kavramı psikoloji alanı ile yakından ilgilidir. Psikolojik öznel iyi oluş kavramı, yaşamın iyi gitmesi ile ilgilidir. İyi hissetme ve etkili bir şekilde çalışmanın birleşimidir. Sürdürülebilir refah, bireylerin her zaman kendilerini iyi hissetmelerini gerektirmez acı verici duyguların deneyimi (örn. hayal kırıklığı, başarısızlık, keder) hayatın normal bir parçasıdır ve bu olumsuz veya acı verici duyguları yönetebilmek uzun vadeli refah için çok önemlidir. Bununla birlikte, olumsuz duygular aşırı olduğunda veya çok uzun sürdüğünde ve bir kişinin günlük yaşamında işlev görme yeteneğine müdahale ettiğinde, psikolojik esenlik tehlikeye girer. İyi hissetme kavramı yalnızca olumlu mutluluk ve memnuniyet duygularını değil, aynı zamanda ilgi, bağlılık, güven ve şefkat gibi duyguları da içerir. Etkili işleyiş kavramı (psikolojik anlamda) kişinin potansiyelinin geliştirilmesini, kişinin yaşamı üzerinde bir miktar kontrole sahip olmasını, bir amaç duygusuna sahip olmasını (örneğin, değerli hedeflere doğru çalışmak) ve olumlu ilişkiler deneyimlemesini içerir (Huppert, 2009, s.137-138).

Öznel iyi oluş, anlık ruh hallerinden küresel yaşam doyumu değerlendirmelerine ve depresyondan aşırı mutluluğa kadar çeşitli kavramları içermektedir (Diener, Scollon,

Lucas, 2009, s.67). Diener (1984), çalışmasında öznel iyi oluşu mutluluk olarak adlandırmaktadır. Mutluluk, “öznel iyi oluş” olarak adlandırılmaya başlanan iyi yaşamı tanımlamak için kullanılan bir terimdir. ÖİÖ, insanların yaşamlarına ilişkin değerlendirmelerini, hem duyuşsal hem de bilişsel olan değerlendirmeleri ifade eder (Tenaglia, 2007).

ÖİÖ kavramı ilk olarak Bradburn’un çalışmalarında ortaya konulmuştur. Bradburn (1969) mutluluğun olumlu ve olumsuz duygudan oluştuğunu ileri sürmüştür (akt. Diener, 1984, s.547). Diener (1984) çalışmasında öznel iyi oluşun üç ana bileşenden oluştuğunu ortaya koymuştur. Birincisi bireyin yaşadığı deneyimlerdir. İkincisi sadece olumsuz faktörler olarak değil olumlu faktörlerin de içerilmesidir. Son olarak bireyin yaşam alanının geniş bir çapta değerlendirilmesidir. Veenhoven (1984) ise çalışmasında öznel iyi oluş kavramını bireyin yaşamının genel kalitesini bir bütün olarak olumlu bir şekilde yargılama derecesi olarak tanımlamaktadır. Diğer bir deyişle öznel iyi oluş kavramı bireyin hayatı ne kadar yaşamak istediği ile yakından ilişkilidir. Andrews ve Withey (1976) çalışmasında, öznel iyi oluşu hem bilişsel bir değerlendirme hem de olumlu ya da olumsuz duygu olarak tanımlamaktadır. Veenhoven (1984) bireylerin düşüncelerden ve etkilendikleri olumlu veya olumsuz şeylerden yaşamlarını değerlendirdiğini iddaa etmektedir. Myers ve Diener (1995)’e göre öznel iyi oluş pozitif düşüncelerin üstünlüğünü ve kişinin kendi hayatında hislerini ifade eder. İnsanların yaşamlarına ilişkin olumlu değerlendirmeleri olarak tanımladığımız öznel iyi oluş, pozitif duygu, bağlılık, memnuniyet anlamlarını kapsamaktadır (Seligman, 2002).

Öznel iyi oluşun ilk önce pozitif etki, negatif etki ve yaşam memnuniyetinden oluştuğunu ileri sürmüşlerdir (Andrews ve Withey, 1976). Pozitif etki, olumlu duygular veya sevinç ve mutluluk gibi güzel duygulardan oluşmaktadır. Buna karşın negatif etki, hoş olmayan duygu korku, mutsuzluk gibi durumları kapsamaktadır. Bradburn (1969) çalışmasında olumlu etkinin sosyal ilgi, sosyalleşme ve aktivite ile ilişkili olduğunu ileri sürerken, negatif etkinin de endişe, gerginlik, psikosomatik semptomlar ve nörotizm gibi duygulardan oluştuğunu ifade etmiştir. Yaşam memnuniyeti ise, bir bütün olarak yaşamı ele alan değerlendirme derecesidir (Emmons ve Diener, 1985). Daha sonraki çalışmada Diener vd. (2004) öznel iyi oluşun dört temel bileşenden oluştuğunu ve bu son bileşeni etki alanı memnuniyeti olarak ifade edilmiştir. Diener vd. (1999)’ne göre öznel iyi oluş bireylerin duygularını, tepkilerini, etki alanı memnuniyeti, küresel yaşam memnuniyeti yargılarını içeren geniş bir kavramdır.

Şekil 1. Öznel iyi oluşun temel yapısı

Kaynak: Diener vd. 1985 (Akt. Kangal, 2013:218)

Şekil 1’de yer alan öznel iyi oluşun bileşenlerini oluşturan ilk iki duygu durumu ilk olarak Bradburn (1969) çalışmasında ele alınmıştır. Öznel iyi oluşun ilk önce pozitif etki, negatif etki ve yaşam memnuniyetinden oluştuğunu ileri sürmüşlerdir (Andrews ve Withey, 1976). Pozitif etki, olumlu duygular veya sevinç ve mutluluk gibi güzel duygulardan oluşmaktadır. Buna karşın negatif etki, hoş olmayan duygu korku, mutsuzluk gibi durumları kapsamaktadır. Bradburn (1969), çalışmasında olumlu etkinin sosyal ilgi, sosyalleşme ve aktivite ile ilişkili olduğunu ileri sürerken, negatif etkinin de endişe, gerginlik, psikosomatik semptomlar ve nörotizm gibi duygulardan oluştuğunu ifade etmiştir. Yaşam memnuniyeti ise, bir bütün olarak yaşamı ele alan değerlendirme derecesidir (Emmons ve Diener, 1985).

Tablo 1.

Öznel İyi Oluş Temel Bileşenleri

Hoş Etki	Hoş Olmayan Etki	Yaşam Memnuniyeti	Etki Alanı Memnuniyeti
Neşe	Suçluluk ve utanç	Hayatı değiştirme arzusu	İş
Sevinç	Mutsuzluk	Mevcut yaşamdan memnuniyet	Aile
Memnuniyet	Gerginlik	Geçmişle ilgili memnuniyet	Sağlık
Etki	Endişe duymak	Gelecekle ilgili memnuniyet	Karakter
Mutluluk	Stres	Kişinin hayatının başkaları tarafından	Para
Coşku	Depresyon Kıskançlık	görüşleri	

Kaynak: Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999).

Tablo 1'e göre, öznel refahın temel bölümleri ve alt kategorileri tanımlanmıştır. İlerleyen çalışmada Diener vd. (2004), öznel iyi oluşun dört temel bileşenden oluştuğunu ve bu son bileşeni etki alanı memnuniyeti olarak ifade etmişlerdir. Diener vd. (1999)'ne göre öznel iyi oluş bireylerin duygularını, tepkilerini, etki alanı memnuniyeti, küresel yaşam memnuniyeti yargılarını içeren geniş bir kavramdır.

2.1.3. Yaşam Memnuniyeti

Yaşam memnuniyeti bireyin içinde bulunduğu aile, çevre, yaşam şartları gibi faktörlerden etkilendiği bir durum olarak tanımlanabilir. Yaşam memnuniyeti, bireyin bir bütün olarak yaşamının genel kalitesini olumlu olarak değerlendirme derecesidir. Başka bir deyişle, kişinin hayatı ne kadar sevdiği ile ilgilidir (Veenhoven, 1996, s.6). Veenhoven (1996) ve (2000) çalışmasında yaşam memnuniyeti kavramını sıklıkla mutluluk öznel iyi oluş kavramı ile değiştirerek kullanmaktadır. Öznel iyi oluş kavramı daha çok mevcut duygular veya çok özel psikomatik semptomları içine alırken yaşam memnuniyeti yaşamın genel bir değerlendirmesini ifade eder (Veenhoven, 1996). Ancak, mutluluk yaşam memnuniyetiyle karşılaştırıldığında daha geniş bir kavram olarak düşünülebilir çünkü yaşam memnuniyetinin daha çok gelir ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir (Günay, 2016, s.11).

2.2. Literatür Özeti

2.2.1. Uluslararası Alanda Yapılmış Olan Çalışmalar

Veenhoven (1988), çalışmasında mutluluğun birtakım sonuçları olduğunu ileri sürmüştür. Mutlak sonuçlar olmasa da mutluluğun bireyler üzerinde olumlu etkileri olduğunu iddaa etmektedir. Mutluluk yaşamaktan zevk almayı sosyal ilişkileri teşvik etmektedir. Aynı zamanda sağlığı koruduğunu ve yaşam süresini uzattığı yönünde görüşler ileri sürmüştür.

Bu çalışmada mutluluk kavramı şöyle açıklanmıştır; mutluluk sadece yaşamın kalitesine bağlı değildir. Mutluluğu hayatta aniden gerçekleşen şeyler de iyi veya kötü bir şekilde etkileyebilir, mutluluğun sabit yaşam koşullarından ilişkisiz olduğunu ve genel bir mutluluğun içeriğinden söz etmiştir (Veenhoven, 1991).

Easterlin (1995), çalışmasında bütün bireylerin gelirlerinin artması herkesin mutluluğunu da artırdığı anlamına gelmediğini belirtmiştir. Bunun nedeni, refah

yargılarının dayandığı maddi normların, toplumun gerçek geliriyle aynı oranda artması şeklinde ifade etmiştir.

Requena (1995), çalışmasında mutluluk ve arkadaşlık ilişkisini ele almıştır. Amerika ve İspanya ile ilgili verileri kullanmıştır. Sonuç olarak, Amerika ve İspanyol insanları arasında mutluluk ile ilgili çok bir fark olmadığını ileri sürmüştür. Mutluluk ve arkadaşlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ispatlamıştır. Her iki ülke içinde sosyoekonomik statülerin mutluluk üzerinde büyük bir öneme sahip olduğunu kanıtlamıştır. Gelir arttıkça mutluluğun da arttığını ve bu durumdan İspanya'nın Amerika'dan daha çok etkilendiğini ve evli insanların evli olmayan insanlardan daha mutlu olduğunu kanıtlamıştır.

Clark ve Oswald (1996), çalışmalarında yaklaşık olarak 10000 hanehalkına anket uygulamıştır. Bunların 5500'ü İngiliz hanehalkıdır. 1991 yılındaki veri seti kullanılarak British Household Panel Study'den alınmış sıralı probit modeli kullanmışlardır. Sonuç olarak, işçilerin yaşam memnuniyetinin ücret oranlarıyla ters bir ilişki olduğunu, gelirin sabit tutulmasıyla yaşam memnuniyeti eğitim düzeyinde azaldığını ileri sürmüşlerdir.

Argyle (1997), çalışmasında mutluluk ve olumlu ruh hallerinin sağlığı etkileyip etkelemediğini araştırmıştır. Çalışmada, sağlığın sosyal ve kişilik faktörlerini doğrudan etkilediğini belirtmiştir. Bu faktörlerin mutluluk ve olumlu ruh hallerini etkileyerek sağlığı dolaylı yünden de etilediğini savunmuştur.

Lu ve Shih (1997), çalışmalarında çevresel faktörlerin (yaşam olayları ve sosyal destek) yanı sıra kişisel faktörlerin (demografik özellikler, dışavurum, nevrotiklik ve kontrol odağı) de bütünleştirici bir mutluluk modelini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Çalışma 18-65 yaş arasındaki 600 yetişkine uygulanmıştır. Mutluluktaki olası grup farklarını incelemek için bir dizi t-testi ve tek yönlü ANOVA testi uygulanmıştır. Sonuç olarak evli ve bekâr insanlar arasında fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak, mutlulukta cinsiyet farklılığı anlamlı çıkmıştır. Kadınların erkeklere oranla daha mutlu olduğu ortaya çıkmıştır.

Tella vd. (2003), çalışmalarında 1970 ve 1990 yılları arasında Avrupa ve Amerikadan elde ettiği verileri kullanmışlardır. Sonuç olarak, zenginliğin, mutluluğun makroekonomik değişkenlerle ilişkili olduğunu örneğin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GDP) gibi, durağanlığın fiziksel olarak bir kayıp yarattığını GDP'nin düşmesi işsizliğin artması ve milli gelirin de kalıcı ya da geçici bir mutluluğa katkı sağladığını ileri sürmüşlerdir.

Hellevik (2003), çalışmasında Norveç nüfusunun niçin mutluluk seviyesinin gelir ve sahip olunan malların artışıyla 1985 ve 2001 yılları arasında artmadığını gözlemlemiş, kişisel özelliklerin sadece mutluluğu belirlemediği bunun yanında sağlık ve aile ilişkilerinin de mutluluğu belirlediğini ortaya koymuştur. Ayrıca ekonomik durumların da mutluluk seviyesi üzerinde pozitif bir artış olduğunu ileri sürmüş son olarak da son yıllarda gelire bağlı ve maddi mal varlığının mutluluk üzerinde ters bir etkisinin olduğunu ortaya koymuştur.

Blancflower ve Oswald (2004), çalışmalarında Büyük Britanya ve Amerika'daki mutluluk üzerine bir çalışma yapmışlar. Bu çalışmada, Amerika'da refah zenginliğinin son çeyrek yüzyılda düştüğünü İngiltere'de ise yaşam memnuniyetinin sabit bir seviyede kaldığını rapor etmiştir. İnsanların nasıl mutlu olduğunu ve yaşamlarını nasıl memnun ettiklerini incelemişlerdir.

Chan, Miller ve Tcha (2005), çalışmalarında 2003'de Avustralya üniversitesindeki 1300 öğrenciye uygulanmış sıralı probit modeli kullanılmış ve üniversite öğrencileri tarafından mutluluk seviyesini belirleyen ekonomik ve sosyal faktörleri araştırmış ve sonucunda mutluluğun çeşitli faktörlerle ilişkili olduğunu ve mutluluğu etkileyen en önemli faktörler de zaman yönetimi, okul çalışması ve üniversitedeki ilişkilerdir. Üniversite çevresi ve memnuniyet arasında pozitif bir ilişki vardır.

Schwarze ve Winkelman (2005), çalışmalarında 2000-2002 yıllarında German Socio-Economic Panel verilerinden faydalanarak sıralı probit modelini kullanmışlardır. Sonuç olarak ailelerin mutluluğunun evlerinden ayrılan çocukların mutluluğuna bağlı olduğunu ve özgeciliğin ebeveynler arasında mutluluk çeşitliliği üzerinde az bir etkiye yol açtığını ileri sürmüşlerdir.

Castriota (2006), çalışmasında gelirin insan mutluluğu üzerindeki etkisini eğitim seviyesinden faydalanarak incelemiştir. Dünya Bankası'nın World Value Survey verilerinden faydalanmış yüksek gelirin herkesi mutlu ettiğini ama marjinal faydanın daha az eğitilmiş insanlar için daha iyi etki ettiğini göstermiş ve buna örnek olarak da 2. Dünya Savaşı'ndan sonra GDP'nin artmasına rağmen birçok Avrupa ülkesinde ortalama yaşam memnuniyetinin neredeyse aynı kaldığını ileri sürmüş, ortalama mutluluk seviyesinin zengin ve fakir ülkelerde GDP seviyesi gibi farklı olmadığını ve mutluluk üzerinde eğitim seviyesinin pozitif bir etkiye sahip olduğunu bulmuştur.

Mangeloja ve Hirvonen (2007), çalışmalarında farklı mutluluk belirtileri üzerine düşünülmüş ve test edilmiş Finlandiya ülkesinin verilerini kullanarak anket çalışması

yapılmış ve sıralı probit modeli kullanılmış sonuçlarının da Avustralya'daki üniversite öğrencilerine uygulanan benzer çalışmayla aynı sonuçlara ulaşılmış. Öğrencilerin mutluluk seviyesini en çok etkileyen şeyler sosyal ilişkiler, çevresel faktörler, ders dışı etkinlikler, kişisel başarılar ve eğitim kaynaklarıdır. Açıklayıcı değişkenler iyi ilişkiler, uygun zaman yönetimi, üniversitenin saygınlığı, gelir düzeyi, eğitim kaynakları, üniversite ortamı en önemli açıklayıcı değişkenlerdir.

Nattavudh Powdthavee (2007), çalışmalarında mutluluk ve gelir arasında pozitif bir etki olduğunu ve öznel iyi olma halinin önemli olduğunu vurgulamaktadırlar. Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde öznel iyi oluş halinin önemli olduğunu vurgulamışlardır.

Teneglia (2007), çalışmasında mutluluk ve memnuniyet arasındaki sosyodemografik değişkenleri araştırmak istemiştir. Çalışmada mutluluğun ve memnuniyetin belirleyicilerinin yanı sıra mutluluk kavramının bireyler için ne anlam ifade ettiğini tanımlayan dokuz kavramlık bir liste hazırlamıştır. Sıralı probit yöntemi sonuçlarına göre, mutluluğun gelir, istihdam, evlilik veya birlikte yaşama ve fedakarlıkla arttığını göstermektedir.

Christian Bjørnskov (2008), çalışmasında zaman serisini kullanarak sağlık ve mutluluk arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Elde edilen bulgulara göre, mutluluğun, uzun ömür ile negatif olarak ilişkili olduğunu ve halk sağlığı harcamaları ile negatif olarak ilişkili olduğu için potansiyel bir dolaylı aktarım kanalı olduğunu ileri sürmüştür.

Veenhoven (2008), çalışmasında mutluluğun sağlık ile olan ilişkisini ele alınmıştır. Sonuç olarak, mutlu insanların daha uzun yaşadığını ileri sürmüştür. Çünkü mutluluğun fiziksel sağlığı koruduğu sonucuna varmıştır. Sağlıklı toplumlarda mutluluğun uzun ömürlülüğe etkisinin oldukça güçlü bir etken olduğu kanıtına varmıştır.

Veenhoven (2009), çalışmasında mutluluk kavramını yaşam memnuniyeti ya da zenginlik olarak tanımlamıştır. Mutlulukla ilgili üç teoriden bahsetmiş ve duygusallığın yaşamın değerlendirilmesinde daha baskın olduğu sonucuna varmıştır.

Pedersen ve Schmidt (2009), çalışmalarında European Community Household Panel verisinden faydalanmıştır. 15 Avrupa Birliği ülkelerine 1994 ve 2001 yılları arasında anket çalışması uygulayarak işsizliğin farklı boyutlarda farklı Avrupa Birliği ülkelerinde refah seviyesini etkilediğini gözlemlemişlerdir. 60 yaş üstü insanların temel aktivitelerde yer alarak yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu ve evli insanlar veya birlikte yaşayan insanların yaşam memnuniyeti seviyesinin anlamlı çıktığını ileri sürmüşlerdir.

Degutis, Urbonavicius ve Gaizutis (2010), çalışmalarında Avrupa Birliği'nin 2000-2009 yılları arasındaki veri seti kullanılmıştır. GDP ve yaşam memnuniyeti arasındaki ilişkiyi açıklamıştır. Sonuç olarak, GDP'nin yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif etkisi olduğunu, bir ülkenin zenginlik seviyesiyle ilişkili olmadığını gözlemlemişlerdir. Ekonomik, kültürel, demografik ve sosyal faktörlerin de yaşam memnuniyetini etkilediğini ve makroekonomik göstergelerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir.

Sabatini (2011), çalışmasında İtalya'da yaşayan bireylerin mutluluk ve kişisel sağlık arasındaki ilişkiyi test etmiştir. Çalışmasında 817 gözlem kullanmış ve probit modeli ile tahminde bulunmuştur. Sonuç olarak, mutluluğun sağlık ile çok güçlü bir ilişkisi olduğunu ileri sürmüştür ve sağlık eşitsizliğinin gelire, çalışma statüsüne ve eğitime bağlı olduğunu iddaa etmiştir. Mutlu insanların daha çok sağlıklı olabileceği sonucuna ulaşmıştır.

2.2.2. Türkiye’de Yapılmış Olan Çalışmalar

Türkiye’de yaşam memnuniyeti çalışması TÜİK tarafından 2003 yılından itibaren yapılmaktadır. Bir anket çalışması olan bu çalışma her yıl bireylere “Ne kadar mutlusunuz?” sorusunu yönelterek bireylerin mutluluk düzeylerini ölçmektedir. . Mutluluk TÜİK tarafından acı, keder ve ızdırabın yokluğu ve bunların yerini alan sevinç, neşe ve tatmin duygularının varlığıyla karakterize edilen durum; hayattan genel olarak memnun olma halidir şeklinde tanımlanmaktadır (TÜİK, 2014).

TÜİK tarafından 2018-2019 yılları arasında ölçülen mutluluk anket sonuçlarının bazıları aşağıda yer almaktadır.

Tablo 2.

Cinsiyet, Yaş Grubu Ve Medeni Duruma Göre Mutluluk Düzeyi, 2018, 2019

	Mutluluk Düzeyi					
	Mutlu		Orta		Mutsuz	
	2018	2019	2018	2019	2018	2019
Toplam	53.4	52.4	34.5	34.6	12.1	13
Erkek	49.6	47.6	36.4	37.1	14.0	15.4
Kadın	57.0	57.0	32.7	32.2	10.2	10.8
Yaş grubu						
18-24	55.4	56.7	35.1	33.8	9.5	9.6
25-34	53.2	52.0	36.4	34.3	10.4	13.7
35-44	50.7	50.6	36.9	37.2	12.3	12.2
45-54	47.8	49.7	36.4	35.7	15.7	14.6
55-64	55.7	48.7	31.8	35.5	12.6	15.8
65+	61.2	58.5	26.8	29.2	12.0	12.2
Medeni durum						
Evli	56.3	55.6	32.9	32.9	10.8	11.5
Erkek	51.6	50.6	34.9	35.2	13.5	14.2
Kadın	60.7	60.2	30.9	30.8	8.3	9.0
Evli olmayan	46.7	45.1	38.3	38.4	15.0	16.6
Erkek	45.5	41.3	39.3	40.9	15.1	17.8
Kadın	47.9	49.1	37.2	35.6	14.9	15.2

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyeti Araştırması, 2019

Tablo 2'ye göre, 2018'den 2019'a erkeklerin mutluluk düzeylerinden mutlu olan bireylerde bir azalma olurken kadınların mutluluk düzeyleri de sabit kalmıştır. Mutluluk düzeyleri mutsuz olanlarda da 2018'den 2019'a kadar olan süreçte bir artış meydana gelmiştir. Yaş gruplarına bakıldığında 18-24 ve 45-54 yaş aralığında bireylerin mutlu olma düzeylerinde bir artış olurken, 25-34, 35-44, 55-64 ve 65+ yaş olan bireylerin mutlu olma düzeylerinde bir azalış meydana gelmiştir. Medeni durumu evli olan kadınlar mutluluk düzeyleri mutsuz olan kadınların yüzdesinde artış olmuştur, diğerleri neredeyse sabit kalmıştır. Evli erkeklerinde mutluluk düzeylerinin hepsinde bir

azalma eğilimi vardır. Medeni durumu bekâr olan kadınların da mutlu olma düzeylerinde bir artış vardır. Bu durum erkeklerde tam tersidir.

Çakıroğlu (2007), çalışmasında yaşam kalitesi ve mutluluk arasındaki ilişkiyi açıklamış ve bu kavramların farklı boyutlarını incelemiştir. Bu kavramların literatürde nasıl tanımlandığını ve yapılan çalışmaları ortaya koymuştur. Çalışmada The European Foundation's European Quality of Life Survey (EQLS)'den anket sorularını ve verilerini kullanmıştır. Çalışmada sınır olarak 4 ülkeyi baz almıştır. En yüksek mutluluk seviyesi ortalaması Danimarka seçilmiştir. Sonuç olarak, Türkiye'de kadınlar erkeklerden daha mutludur. Macaristan'da yaşlı insanlar genç insanlardan daha mutludur. Bulgaristan'da kentte yaşayan insanlar kırsal alanda yaşayan insanlardan daha mutludur. Çalışma statüsü bütün ülkeler için anlamlıdır. Sağlık faktörünün mutluluk ve yaşam kalitesi üzerinde önemli bir etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bütün ülkelerde sağlıklı olan insanlar daha mutludur sonucuna ulaşmıştır.

Demir, Özdemir ve Weitekamp (2007), çalışmalarında arkadaşlığın mutluluk üzerinde çok önemli olduğunu vurgulamıştır. Sonuç olarak kişiler için en yakın ve birinci dereceden arkadaşlık ilişkisinin mutluluk üzerinde anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Kahyaoğlu (2008), 6714 kişiye ulaştığı anket çalışmasında, bireylerin mutluluğunu etkileyen faktörleri sıralı probit modeliyle incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kadınların erkeklere göre daha mutlu olduğunu, yaş ile mutluluk arasında U biçiminde ilişki olduğunu yaşlı bireylerin beklenenin aksine mutlu olduğu saptamıştır. Ayrıca gelirin, sağlığın ve refahın mutluluk üzerinde önemli etkisi olduğunu ileri sürmüştür.

Selim (2008), Türkiye'deki yaşam memnuniyeti ve mutluluğu sıralı logit model ile araştırmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgular 15-24 yaşa aralığındaki insanların orta yaştaki bireylerden daha mutlu olduğunu, 35-44 yaş aralığındaki kadınların diğer genç kadınlardan daha az mutlu olduğunu, diğer yaş gruplarındaki kadınların yaşam memnuniyeti üzerindeki etkisinin anlamsız olduğunu göstermektedir. Erkeklerin bütün yaş gruplarındaki etkisi anlamsızdır. 1990 yılındaki yaşam memnuniyetinin bütün yaş grupları içinde anlamsız olduğunu ileri sürmektedir. Evlilik, mutluluk ve yaşam memnuniyeti üzerinde pozitif bir etkiye sahip ve anlamlıdır. Son olarak, sağlık, gelir ve işgücü istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ve eğitimin mutluluk seviyesi üzerinde istatistiksel olarak anlamsız olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Şeker (2009), çalışmasında TUIK'in 2003 yılından itibaren uygulamaya başlattığı Yaşam Memnuniyeti Anketi'nden faydalanarak mutluluğun önemine dikkat çekmiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, bireylerin mutlu olmasında temel rol alan değerlerden ilk sırada sağlık, ikinci sırada ise sevgi gelmektedir. Bireylerin yaş grupları açısından mutluluk düzeylerine bakıldığında, 2003'te 18-35 yaş arası grubun mutluluk düzeyi 2007'ye kıyasla bir düşüş görülmektedir. Son olarak, bireylerin hiç eğitim görmeyenlerin mutluluk düzeylerinin 2003'ten 2007 yılına kadar düzenli bir artış olduğunu, üniversite mezunlarının ise giderek mutluluk düzeylerinin azaldığını tespit etmiştir.

Bülbül ve Giray (2011), çalışmalarında TUIK 2008 Yaşam Memnuniyeti anketinden faydalanarak mutluluk ve sosyodemografik özellikler arasındaki ilişkiyi Doğrusal Olmayan Kanonik Korelasyon analizi ile incelemiştir. Çalışmadan elde edilen sonuçlara göre, gelir ile mutluluk arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir. Eğitim düzeyi gittikçe artan bireylerin mutluluğa daha yakın olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, işsizliğin de bireyin mutluluk seviyesini etkilediğini ileri sürmüştür.

Atay (2012), çalışmasında 1994-1999 yılları arasında World Value Survey'den aldığı verileri kullanmıştır. Toplamda 7 Doğu Avrupa ülkesi ve Türkiye'yi ele almış ve mutluluğun belirleyici faktörlerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bağımlı değişkenin mutluluk seviyesi bağımsız değişkenlerin ise yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim seviyesi, çalışma durumu, gelir seviyesi ve toplum büyüklüğü olduğu çalışmada 2 düzeyli HLM modeli oluşturmuş ve sıralı logit modelini kullanmıştır. Sonuç olarak, bütün bağımsız değişkenlerin mutlulukla önemli derecede ilişkili olduğunu ileri sürmüştür.

Dumludağ vd. (2015), çalışmalarında TUIK yaşam memnuniyeti anketi 2011 yılı verilerini kullanarak Türkiye'deki yaşam memnuniyeti düzeyini incelemişlerdir. Türkiye'de yüksek hane geliri, ev hanımı olmak, emekli olmak ve kırsal kesimde yaşamak mutluluk düzeyini olumlu etkilerken; boşanma, evli ancak yalnız yaşama ve kentsel alanlarda yaşamamanın mutluluk üzerinde olumsuz etkileri olduğunu göstermektedir. Son olarak, yaş ve mutluluk arasında U şeklinde bir ilişkinin varlığına dikkat çekmişlerdir.

Eren (2015), çalışmasında mutluluğu etkileyen faktörleri araştırmıştır. TUIK'in 2004-2013 Yaşam Memnuniyeti Anketi verilerini kullanmıştır. Sonuç olarak, eğitim ile mutluluk arasındaki ilişkinin gelirden etkilendiğini ileri sürmüştür. 2008 krizinin ve 2012-2013 yıllarındaki politik çatışmanın mutluluk üzerinde negatif bir etkiye sahip

olduğunu vurgulamıştır. Türkiye'nin şehirleri arasında mutluluk farklarının olduğunu belirtmiştir.

Çirkin ve Göksel (2016), yaptıkları çalışmada sosyodemografik ve ekonomik faktörlerin mutluluk ve yaşam doyumunu nasıl etkilediğini incelemişlerdir. Anket yöntemi tekniğiyle sıralı probit yöntemi uygulayarak farklı modeller oluşturulmuştur. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre, cinsiyetin mutluluk ve yaşam doyumunu etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Eğitim derecesinin artması geliri de artırmasından dolayı mutluluk ve yaşam doyumunu olumlu derecede etkilemiştir. Ayrıca, gelirin mutluluk üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı ancak, yaşam doyumunda anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşımlardır.

Caner (2016), yaptığı çalışmada Word Value anketinin 2007 ve 2011 verilerine dayanarak son yıllarda Türkiye'de mutluluk ve yaşam memnuniyetini belirleyen faktörleri incelemiştir. Elde edilen sonuçlara göre, iki veri setinde de işsiz insanların daha az mutlu oldukları sonucuna varmıştır. Evli bireylerin bekârlara göre daha mutlu olduğu ve cinsiyetin de mutluluk üzerinde önemli bir etki yarattığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, eğitim seviyesinin giderek artması da mutluluk seviyesini pozitif bir şekilde etkilemektedir.

Servet (2018), çalışmasında Word Happiness Report 2017 anket verileri kullanılmıştır. Araştırmada yüksek, orta, düşük gelirli ülkelerde kişi başına GSYİH ile mutluluk arasındaki ilişki incelenmiştir. Sıralı logit modeli sonucuna göre, mutluluk ve kişi başına düşen GSYİH'nin logaritması arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ileri sürmüştür. Yüksek gelirli ülkelerde mutluluk ve kişi başına düşen GSYİH'in logaritması arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Mutluluğun sadece gelire bağlı olmadığını bunun yanında birçok sebebe bağlı olduğunu iddia etmiştir. Yani düşük gelirin mutsuzluk yaratacağı ya da yüksek gelirin mutluluk getireceği yargısını çürütmüştür.

BÖLÜM III

YÖNTEM VE ANALİZ

3.1. Ekonometrik Model

Doğada gözlenen olaylar bazen var-yok veya başarılı başarısız gibi iki kategori ile sonuçlanabilirken, bazıları hiç-az-çok, olumsuz-olumlu-çok olumlu gibi üç kategorili, bazıları ise üçden çok sınıflı olarak sıralı ya da sırasız ölçekli değerler şeklinde karşımıza çıkabilir. Bu tür değişkenler nitel değişkenler olarak bilinir ve gölge değişkenlerin kullanımı ile sayısal hale getirilip ekonometrik ve istatistiksel modeller içinde kullanılmaktadırlar. Nitel değişkenler; cinsiyet, meslek, eğitim gibi bağımlı değişkenleri etkileyen, ya da mutluluk, başarı gibi bağımsız değişkenlerden etkilenen bir değişken olarak model içinde bulunabilir. Bağımlı değişkenin nitel olması durumunda, değişkenler arasındaki ilişkinin modellenmesinde, bağımlı değişken normal dağılım özelliğini sağlamadığından En Küçük Kareler tekniği yardımı ile hesaplanan çoklu doğrusal regresyon yöntemi kullanılamaz. Bu durumda bağımlı değişkenin kategori sayısı ve sıralı olup olmama durumlarına bakılarak farklı regresyon modellerinden yararlanılır. En popüler olarak kullanılan regresyon modelleri üç ana başlık altında tanımlıdır. Bunlar; doğrusal olasılık modeli (DOM), logit regresyon modeli ve probit regresyon modelidir. Araştırmamızda bağımlı değişken olan mutluluk düzeyi değişkeni sıralı ve ikiden çok alt kategori ile tanımlı olması nedeni ile ekonometrik model olarak literatürde popüler olarak kullanılan sıralı probit model kullanımı tercih edilmiştir.

3.2. Probit Model

Bağımlı (açıklayıcı) değişkeni iki ya da ikiden fazla alt kategori ile tanımlanmış gölge değişkenli modellerde en yaygın kullanılan yöntem, normal birikimli (kümülatif) dağılım fonksiyonunu (BDF) kullanarak işlem yapan probit regresyon modelidir (Gujarati, 2004, s.608).

Tek bir açıklayıcı değişkeni olan probit model aşağıdaki gibidir (Stock ve Watson, 2011:393):

$$\text{Prob}(Y = 1|X) = \Phi(\beta_0 + \beta_1 X)$$

Φ : Birikimli standart normal dağılım fonksiyonunu ifade eder.

Birden çok açıklayıcı değişkeni olan probit regresyon modeli ise aşağıdaki gibi yazılmaktadır (Stock ve Watson, 2011:394):

$$\text{Prob} (Y = 1|X_1, X_2, X_3, \dots, X_k) = \Phi (\beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_k X_k)$$

X değişkenine ait olasılık yoğunluk fonksiyonu (OYF) şöyledir:

$$f(X) = \frac{1}{\sqrt{2\sigma^2\pi}} e^{-\frac{(X-\mu)^2}{2\sigma^2}}, -\infty < X < \infty \rightarrow \text{OYF}$$

Birikimli dağılım fonksiyonu ise:

$$F(X) = \int_{-\infty}^{X_0} \frac{1}{\sqrt{2\sigma^2\pi}} e^{-\frac{(X-\mu)^2}{2\sigma^2}} \rightarrow \text{BDF}$$

Doğrusal olasılık modelinin (DOM) aksine probit modelde olasılığın 0-1 arasında olması ve katsayılar itibariyle doğrusal olmayan probit model fayda teorisine dayanarak oluşturulmaktadır. Burada fayda teorisinden bahsedecek olursak bir i. bireyin seçim yapma ya da yapmama olasılığının bir ya da daha fazla açıklayıcı değişken tarafından belirlenen gözlemlenemeyen fayda indeksi I_i 'ye bağlı olduğunu varsayalım. I_i indeksinin değeri ne kadar büyük ise bireyin o şeye sahip olma olasılığı da o kadar artmaktadır. Fayda indeksini şu şekilde yazacak olursak;

$$I_i = \beta_0 + \beta_1 X_i$$

Burada, I_i ile bireyin seçim yapma olasılığını ve her i. birey için bir I_i^* eşik değeri belirlendiğini varsayalım. Bu gözlemlenemeyen I_i değeri I_i^* eşik değerini aşarsa birey seçim yapacaktır aksi olursa yapamayacaktır.

Normallik varsayımı altında, I_i^* 'nin I_i 'den küçük veya ona eşit olma olasılığı, standardlaştırılmış normal BDF'den aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$P_i = \text{Prob} (Y=1|X) = P(I_i^* \leq I_i) = \text{Prob} (Z_i \leq \beta_1 + \beta_2 X_i) = F(\beta_1 + \beta_2 X_i)$$

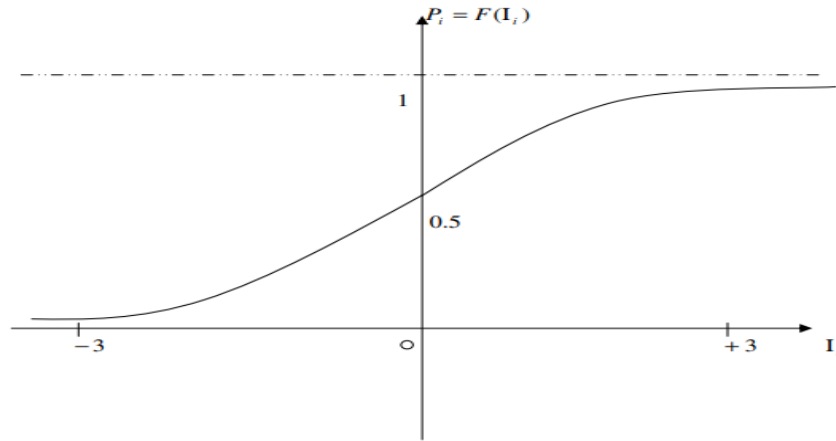
Burada $\text{Prob} (Y = 1|X)$, açıklayıcı değişkenlerin X 'in değeri bir veri iken bir olayın gerçekleşme olasılığıdır ve Z_i standartlaştırılmış normal değişkendir, yani $Z \sim N(0, \sigma^2)$ $F (I_i)$ dir. Standart normal BDF olup aşağıdaki gibi açık bir biçimde yazılabilir:

$$\begin{aligned} F (I_i) &= \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{I_i} e^{-z^2/2} dz \\ &= \frac{1}{\sqrt{2\pi}} \int_{-\infty}^{\beta_1 + \beta_2 X_i} e^{-z^2/2} dz \end{aligned}$$

P_i olasılık değerine karşılık gelen I_i fayda indeksi değerini elde etmek için de standartlaştırılmış normal (BDF) birikimli dağılım fonksiyonunun tersi alınarak aşağıdaki eşitlik bulunur:

$$I_i = F^{-1}(I_i) = F^{-1}(P_i) = \beta_1 + \beta_2 X_i$$

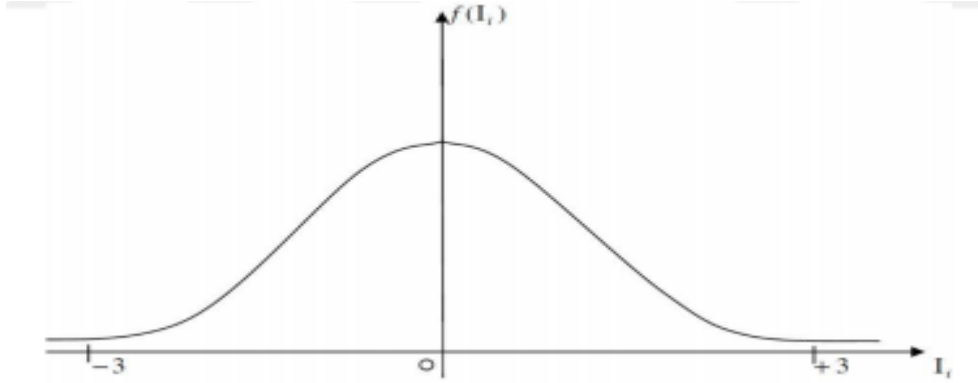
Burada F^{-1} normal BDF'in tersidir (Gujarati, 2004, s.609).

Şekil 2. Probit model

Şekil 2’de görüldüğü üzere, Prob bir olayın meydana gelme olasılığını temsil ettiğinden burada bireyin bir şeye sahip olma olasılığını standartlaştırılmış normal BDF’den alınır. I_i arttıkça P_i de artmaktadır. Ancak, buradaki artma eğilimi DOM’daki gibi sabit bir şekilde artmamaktadır. P_i ’nin 0 ve 1’e yakın olduğu bölgelerde I_i ’deki eşit miktardaki değişim P_i ’de daha küçük değişmelere neden olmaktadır. Bu durumu aşağıdaki gibi de matematiksel olarak gösterebiliriz (Özer, 2004, s.73).

$$\begin{aligned}\frac{dP_i}{dX_i} &= \frac{dF(\beta_0 + \beta_1 X_i)}{dX_i} = \frac{dF(I_i)}{dX_i} = F'(I_i) \frac{dI_i}{dX_i} \\ &= f(I_i)\beta_1\end{aligned}$$

Şekil 3. Standart normal olasılık yoğunluk fonksiyonu

Burada, $f(I_i) = (\beta_0 + \beta_1 X_i)$, I_i 'nin standart normal OYF'dir ve yukarıdaki şekilde de gösterilmiştir. $f(I_i)$ standart normal OYF olduğundan dolayı daima pozitif değerler almaktadır. Probit modelde doğrusal regresyon modellerinin aksine, β_1 bağımsız değişkendeki değişimin bağımlı değişken üzerindeki etkisini göstermemektedir. Burada, $\beta_1 < 0$ ise X_i 'deki bir artış P_i olasılık fonksiyonunu azaltır, $\beta_1 > 0$ ise X_i 'deki bir artış P_i olasılık fonksiyonunu arttırmaktadır. X_i 'deki bir değişim P_i olasılığında meydana gelecek değişim β_1 parametresi ve $f(I_i)$ 'nin büyüklüğü ile belirlenmektedir (Özer, 2004, s.74).

3.2.1. Sıralı Probit Model

İkili tercih modellerinde bağımlı değişken için iki kategorili bir model olduğu ileri sürülmüştü. Ancak, bağımlı değişkenin ikiden fazla olduğu durumlarda “Çoklu Tercih Modelleri” kullanılmaktadır. Burada tez çalışmasının konusu itibarıyla sıralı probit modelinden faydalanılacaktır.

J+1 alternatifli bir durumda basit bir sıralı model şu şekilde gösterilir:

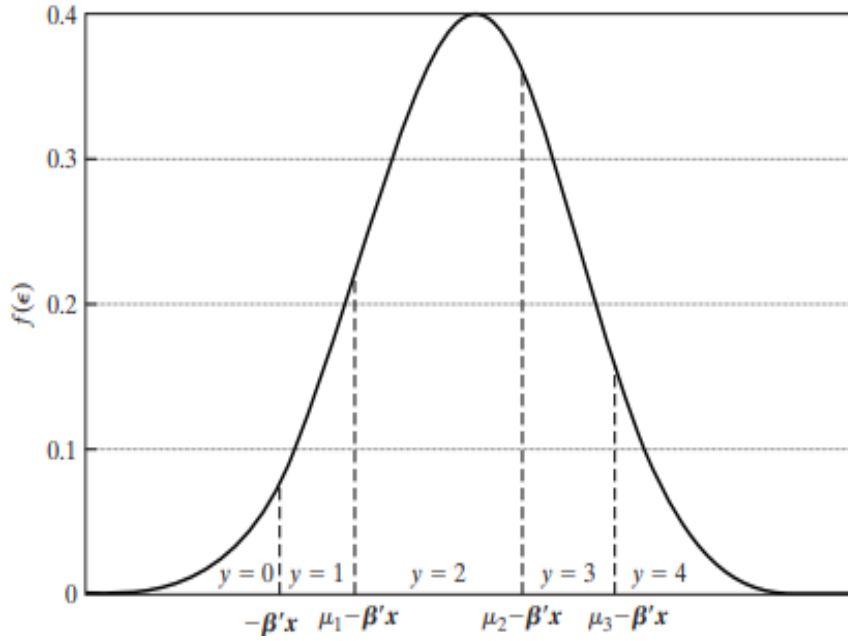
$$Prob = (y = j) = \Phi(\mu_{j+1} - x'\beta) - \Phi(\mu_j - x'\beta)$$

$$j = 0, 1, \dots, j \quad \mu_0 = -\infty \quad \mu_j \leq \mu_{j+1} \quad \mu_{j+1} = \infty$$

biçiminde oluşturulabilir.

Başlangıçta $y^* = x'\beta + \varepsilon$ modeli ele alınır. Burada ε , ortalaması 0 varyansı 1 olan ve normal dağılım gösteren tesadüfî değişkendir. Burada y^* gözlenemeyen (gizil) değişkendir. y^* gözlenemese dahi buna bağlı olan değişkenler;

$$\begin{aligned}
 y = 0 & \quad y^* < \mu = 0 \\
 = 1 & \quad \mu_0 < y^* \leq \mu_1 \\
 = 2 & \quad \mu_1 < y^* \leq \mu_2 \\
 & \vdots \\
 = j & \quad \mu_{j-1} < y^* \text{ olarak bulunur (Greene, 2003, s.736).}
 \end{aligned}$$

Şekil 4. Sıralı probit modelde olasılıklar

$$\begin{aligned}
 \text{Prob}(y = 0|x) &= 1 - \Phi(x'\beta) \\
 \text{Prob}(y = 1|x) &= \Phi(\mu_1 - x'\beta) - \Phi(-x'\beta) \\
 \text{Prob}(y = 2|x) &= \Phi(\mu_2 - x'\beta) - \Phi(\mu_1 - x'\beta) \\
 & \vdots \\
 \text{Prob}(y = j|x) &= 1 - \Phi(\mu_{j-1} - x'\beta)
 \end{aligned}$$

Tüm olasılıkların pozitif olması için

$$0 < \mu_1 < \mu_2 < \dots < \mu_{j-1} \text{ şeklinde olmalıdır (Greene, 2003, s.737).}$$

Şekil 4 tek değişkenli probit modelin bir uzantısıdır. Buradan En Çok Olabilirlik yöntemi (EYO) ile kolaylıkla tahminde bulunulur (Özer, 2004, s.94).

Sıralı probit modelde x bağımsız değişkenlerinin olasılıklar üzerindeki marjinal etkileri katsayılara eşit değildir. Basit bir örnek düşünecek olursak, üç kategori olduğunu varsayalım. Dolayısıyla modelin yalnızca bir bilinmeyen eşik parametresi vardır (Greene, 2003, s.737).

$$\text{Prob}(y = 0 | x) = 1 - \Phi(x'\beta)$$

$$\text{Prob}(y = 1 | x) = \Phi(\mu - x'\beta) - \Phi(-x'\beta)$$

$$\text{Prob}(y = 2 | x) = 1 - \Phi(\mu - x'\beta)$$

Bu üç olasılık için bağımsız değişkenlerdeki değişikliklerin marjinal etkileri şöyledir:

$$\frac{\partial \text{Prob}(y = 0 | x)}{\partial x} = -\phi(x'\beta)\beta$$

$$\frac{\partial \text{Prob}(y = 1 | x)}{\partial x} = [\phi(-x'\beta) - \phi(\mu - x'\beta)]\beta$$

$$\frac{\partial \text{Prob}(y = 2 | x)}{\partial x} = \phi(\mu - x'\beta)\beta$$

Bağımsız değişkenlerdeki değişimin bağımlı değişkendeki her bir tercihin olasılığı üzerindeki etkisini gösteren marjinal etkiler tarafından ölçülmektedir.

3.3. Anket Tasarımı ve Veri Seti Oluşturma Süreci

Bu tez çalışmasında kullanılan veri seti daha önce Chan, Miller ve Tcha (2005) “Happiness in University Education” adlı anket çalışmasının Türkiye’ye uyarlanması ile elde edilmiştir. Bu araştırma, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin mutluluk derecelerini ölçmeye ve mutluluk üzerinde hangi faktörlerin etkili olduğunu araştırmaya yönelik bir çalışmadır. Bağımlı değişken olan mutluluk sıralı ve kategorik olması nedeni ile literatürde de çok kullanılan sıralı probit yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan bağımlı ve bağımsız değişkenler

- **Demografik Değişkenler:** Yaş, cinsiyet, medeni durum
- **Ekonomik Değişkenler:** Aylık harcama düzeyi, çalışma durumu
- **Ekonomik Olmayan Değişkenler:** Sosyal ilişkiler, sosyal ve kültürel faktörler, çalışma ortamından duyulan memnuniyet, çevre ile ilgili faktörler, sağlık ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet,
- **Diğer Değişkenler:** Üniversiteden duyulan memnuniyet düzeyi, üniversitenin sosyal ve kültürel aktivitelerin yeterliliği olmaktadır.
- **Bağımlı Değişken:** Öğrencilerin mutluluk düzeyi

Çalışmanın bağımlı değişkenini oluşturan “bireyin mutluluk düzeyi” ankette yer alan “Hayatınızı bir bütün olarak ele aldığınızda ne kadar mutlusunuz?” sorusuna verilen cevaplar ile belirlenmiş ve 5’li Likert Tipi ölçek ile değerlendirilmiştir. Bağımlı değişkenin sıralı bir yapıda olmasından dolayı bireyin mutluluğunun belirleyicilerinin incelenmesi amacıyla sıralı probit model kullanılmıştır.

Araştırmada kullanılan anket çalışması google drive üzerinden bir soru formu oluşturularak katılımcılara iletilmiştir. Veri toplama süreci 2019 yılının Ekim ayının ilk haftasında başlamış ve 2019 yılı Aralık ayının son haftasında bitmiştir. Bu süre içerisinde 615 kişiye ulaşılmıştır. Veriler sadece Adana ilinin Çukurova Üniversitesi’nde okuyan öğrencileri kapsamaktadır.

Demografik değişkenlerin mutluluk üzerinde önemli bir etkisi olduğundan dolayı anket sorularına ilk olarak demografik değişkenlerden başlanmıştır. İlk bölümde cinsiyet, yaş, medeni durum soruları sorulmuştur. Bu bölüm ışığında bireyin demografik değişkenlerin mutluluk üzerinde etkisinin olup olmadığı ortaya konulmuştur. İkinci bölümde ekonomik değişkenler olan bireyin aylık geliri, ailenin aylık geliri, kişinin ortalama harcama düzeyi, çalışma durumu soruları sorularak ekonomik değişkenlerin mutluluk üzerindeki önemi gözlemlenmiştir. Üçüncü bölümde sorular daha da genişletilmek istenmiştir. Burada sosyal ilişkiler, sosyal ve kültürel faktörler, sağlık durumu, çalışma ortamından duyulan memnuniyet, ulaşım ve kamu hizmetlerinden duyulan memnuniyet soruları sorulmuştur. Son bölümde ise üniversiteden duyulan memnuniyet, üniversitenin sosyal ve kültürel aktivitelerin yeterliliği gibi birçok sorular sorularak öğrencilerin mutluluk düzeylerini nasıl etkilediği detaylı bir şekilde araştırılmıştır.

3.3.1. Veri Seti İle İlgili İstatistiksel Bulgular

Anket çalışmasında 615 kişiye ulaşılmıştır. Ankete katılanlar arasında cinsiyet dağılımına baktığımızda kadınların daha yoğunlukta bir katılım gösterdiği görülmektedir. Ankete katılanların %62.76'sını kadınlar, %37.24'ünü erkekler oluşturmaktadır. Katılımcıların yaş dağılımına bakıldığında %27.97'sini 17-20 yaş aralığındaki bireyler, %67.97'sini 21-25 yaş aralığı ve 26-30⁺ yaş aralığı %4.7'sini oluşturmaktadır. Katılımcıların sınıf dağılımına bakıldığında birinci sınıflar %16.91, ikinci sınıflar %42.60, üçüncü sınıflar %23.58 ve son olarak son sınıflar ise %16.91'lik kısmı oluşturmaktadır. Bireylerin medeni durumu incelendiğinde çoğunluğu bekârların oluşturduğu gözlemlenmektedir. Katılımcıların %77.89'unu bekârlar oluşturmaktadır. İlişkisi olanlar %20'lik kısmı ve evli olanlar ise sadece %2.11'lik kısmı oluşturmaktadır. Kişilerin aylık harcamasına bakıldığında, ankete katılanların yaklaşık %49.11 aylık harcama düzeyinin 600-1499 TL arasında olduğunu ifade etmiştir. Ankete katılanların %40.81'i aylık harcama düzeyinin 0-599 TL arasında olduğunu, %10.08'i ise 1500 TL ve üstü harcama düzeyine sahip olduğunu belirtmiştir. Tablo 3'te bu bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 3.

Demografik Bilgiler

		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	386	%62.76
	Erkek	229	%37.24
Sınıf	1.Sınıf	104	%16.91
	2.Sınıf	262	%42.60
	3.Sınıf	145	%23.58
	4.Sınıf	104	%16.91
Medeni Durum	Bekar	479	%77.89
	İlişkisi Var	123	%20.0
	Evli	13	%2.11
Aylık Harcama Düzeyleri	0-599	251	40.81
	600-1499	302	49.11
	1500 ve üstü	62	10.08

Çalışmada mutluluğun belirleyicileri iki farklı sıralı probit model ile incelenmektedir. Bu modeller, bağımlı değişkenin aynı olduğu farklı açıklayıcı değişkenlerin birleşiminden oluşturulan birden fazla model arasından en anlamlı olanların seçilmesi ile belirlenmiştir. Bu çalışmadaki sıralı probit modellerinin bağımlı değişkeni ile ilgili tanımlayıcı istatistikler Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4.

Mutluluk Düzeyi Tanımlayıcı İstatistikler

Bağımlı Değişken (Mutluluk Düzeyi)	Sayı	Yüzde
Çok Mutsuz (1)	15	%2.44
Mutsuz (2)	59	%9.59
Ne mutlu ne mutsuz (3)	212	%34.47
Mutlu (4)	270	%43.90
Çok mutlu (5)	59	%9.59

Tablo 4'e göre, araştırmaya katılan 615 katılımcı "Hayatınızı bir bütün olarak değerlendirdiğinizde ne kadar mutlusunuz?" sorusuna çok mutsuzum diyen bireyler %2.44, mutsuzum ve çok mutluyum diyenler %9.59, kararsızım diyenler %34.47 ve mutluyum cevabını veren bireyler %43.90'dır.

Model 1:

$$\text{Mutluluk} = \alpha + \beta_1 \text{Cinsiyet} + \beta_2 \text{Yaş} + \beta_3 \text{Çalışma durumu} + \beta_4 \text{Üniversite memnuniyeti} + \beta_5 \text{Çalışma ortamı} + \beta_6 \text{Sağlık} + \beta_7 \text{Medeni durum} + \beta_8 \text{Harcama düzeyi} + \varepsilon$$

Model 2:

$$\text{Mutluluk} = \alpha + \beta_1 \text{Üniversite Hayatı} + \beta_2 \text{Sorumluluk} + \beta_3 \text{Eğlence} + \beta_4 \text{Arkadaşlık} + \beta_5 \text{Zaman yönetimi} + \beta_6 \text{Aktivite} + \beta_7 \text{Gelir memnuniyeti} + \varepsilon$$

Model 1 için kullanılan bağımsız değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 5'de belirtilmiştir.

Tablo 5.

Model 1 için Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Sayı	Yüzde	Ortalama	Standart sapma
Bağımsız Değişkenler (Nitel Değişkenler) Tablo 5'in devamı				
Cinsiyet				
Kadın	386	%62.76	3.51	0.81
Erkek	229	%37.24	3.42	0.88
Yaş				
17-20 (Yaş1)	172	%27.97	0.28	0.45
21-25 (Yaş2)	418	%67.97	0.68	0.47
26-30+ (Yaş3)	25	%4.07	0.04	0.20
Çalışma Durumu				
Hiç bir yerde çalışmıyorum (Çalışma durumu1)	492	%80.00	0.80	0.40
Aile iş yerimde çalışıyorum (Çalışma durumu2)	21	%3.41	0.03	0.18
Tam zamanlı çalışıyorum (Çalışma durumu3)	20	%3.25	0.03	0.18
Yarı zamanlı çalışıyorum (Çalışma durumu4)	82	%13.33	0.13	0.34
Üniversiteden Duyulan Memnuniyet				
Hiç memnun değilim (Üniversite memnuniyet1)	38	%6.18	0.06	0.24
Memnun değilim (Üniversite memnuniyet2)	75	%12.20	0.12	0.33
Ne memnunum ne memnun değilim (Üniversite memnuniyet3)	251	%40.81	0.41	0.49
Memnunum (Üniversite memnuniyet4)	167	%27.15	0.27	0.44
Çok memnunum (Üniversite memnuniyet5)	84	%13.66	0.14	0.34
Çalışma Ortamından Duyulan Memnuniyet				
Memnun değilim (Çalışmaortamı1)	31	%5.04	0.05	0.22
Kısmen memnunum (Çalışmaortamı2)	278	%45.20	0.45	0.50
Memnunum (Çalışmaortamı3)	175	%28.46	0.28	0.45
Çok memnunum (Çalışmaortamı4)	131	%21.30	0.21	0.41
Sağlık				
Katılmıyorum (Sağlık1)	105	%17.07	0.17	0.38
Kısmen katılıyorum (Sağlık2)	387	%62.93	0.63	0.48
Tamamen katılıyorum (Sağlık3)	123	%20.00	0.20	0.40
Medeni Durum				
Bekar (Medeni durum1)	479	%77.89	0.78	0.42
İlişkisi var (Medeni durum2)	123	%20.00	0.20	0.40
Evli (Medeni durum3)	13	%2.11	0.02	0.14
Aylık Harcama				
0-599 TL (Harcama1)	251	%40.81	0.41	0.49
600-1499 TL (Harcama2)	302	%49.11	0.49	0.50
1500-3000+ TL (Harcama3)	62	%10.08	0.10	0.30

Çalışmada Model 2 için kullanılan bağımsız değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 6 'da yer almaktadır.

Tablo 6.

Model 2 İçin Tanımlayıcı İstatistikler

Değişkenler	Sayı	Yüzde	Ortalama	Standart sapma
Bağımsız Değişkenler (Nitel Değişkenler)				
Üniversite Hayatından Duyulan Memnuniyet				
Hiç katılmıyorum (Üni hayat1)	40	%6.50	0.06	0.25
Katılmıyorum (Üni hayat2)	67	%10.89	0.11	0.31
Ne katılıyorum ne katılmıyorum (Üni hayat3)	196	%31.87	0.32	0.47
Katılıyorum (Üni hayat4)	202	%32.85	0.33	0.47
Kesinlikle Katılıyorum (Üni hayat5)	110	%17.89	0.18	0.38
Sorumluluk				
Hayır dengeleyemem (Sorumluluk1)	212	%34.47	0.34	0.48
Kısmen dengeleyemem (Sorumluluk2)	348	%56.59	0.56	0.50
Kesinlikle dengeleyebilirim (Sorumluluk3)	55	%8.94	0.09	0.29
Eğlence Hayatı				
Hiç katılmıyorum	39	%6.34	0.06	0.24
Katılmıyorum	92	%14.96	0.15	0.21
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	176	%28.62	0.29	0.45
Katılıyorum	193	%31.38	0.31	0.46
Tamamen katılıyorum	115	%18.70	0.19	0.39
Arkadaşlık ilişkileri				
Hiç katılmıyorum	11	%1.79	0.02	0.13
Katılmıyorum	28	%4.55	0.05	0.21
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	96	%15.61	0.16	0.36
Katılıyorum	238	%38.70	0.39	0.49
Tamamen katılıyorum	242	%39.35	0.39	0.49
Zaman yönetimi				
Hiç katılmıyorum	37	%6.02	0.04	0.19
Katılmıyorum	72	%11.71	0.10	0.31
Ne katılıyorum ne katılmıyorum	238	%38.70	0.34	0.48
Katılıyorum	193	%31.38	0.36	0.48
Tamamen katılıyorum	75	%12.20	0.16	0.36
Aktivite				
Hiç katılmıyorum (Aktivite1)	71	%11.54	0.12	0.32
Katılmıyorum (Aktivite2)	110	%17.89	0.18	0.38
Ne katılıyorum ne katılmıyorum (Aktivite3)	222	%36.10	0.36	0.48
Katılıyorum (Aktivite4)	153	%24.88	0.25	0.43
Tamamen katılıyorum (Aktivite5)	59	%9.59	0.10	0.29
Gelirinizden duyduğunuz memnuniyet				
Memnun değilim (Gelir1)	198	%32.20	0.32	0.47
Kısmen memnunum (Gelir2)	303	%49.27	0.49	0.50
Çok memnunum (Gelir3)	114	%18.54	0.19	0.39

Bağımlı değişken olan mutluluk düzeyi 5'li ölçek kullanılarak ölçülmüş ve 1'den başlayarak 5'e kadar kodlanmıştır. Burada (1= Hiç mutlu değilim, 5= Çok mutluyum) şeklinde kodlanmıştır. Cinsiyeti tanımlamak için kukla değişken kullanılmış ve cinsiyet değişkeni erkek için 0 kadın için 1 olarak kodlanmıştır. Yaş değişkeni bireyin yaşını göstermekte olup 17-20 yaş aralığı referans alınmıştır ve yaş2 (21-25), yaş3 (26-30⁺) olarak ifade edilmektedir. Çalışma durumu 4 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; herhangi bir yerde çalışmıyorum, 2 aile (kendi) iş yerimde çalışıyorum, 3; tam zamanlı çalışıyorum, 4; yarı zamanlı çalışıyorum ifade etmektedir. Üniversiteden duyulan memnuniyet 5 kategoride ele alınmıştır. Buna göre; 1; hiç memnun değilim, 5; çok memnunum şeklinde sıralı bir şekilde kodlanmıştır. Çalışma ortamından duyulan memnuniyet 4 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; memnun değilim, 2; kısmen memnunum, 3; memnunum, 4; çok memnunum şeklinde kodlanmıştır. Sağlıklı yaşadığınızı düşünüyor musunuz sorusu 3 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; katılmıyorum, 2; kısmen katılıyorum, 3; tamamen katılıyorum şeklinde kodlanmıştır. Medeni durum 3 kategoride ele alınmıştır. Buna göre medeni durum1; bekâr, medeni durum2; ilişkisi var, medeni durum3; evli şeklinde kodlanmıştır. Aylık harcama düzeyi 3 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; 0-599 TL arasını, 2; 600-1499 TL arasını, 3; 1500-3000 TL ve üzeri şeklinde kodlanmıştır. Üniversite hayatından duyulan memnuniyet 5 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; hiç katılmıyorum, 5; kesinlikle katılıyorum şeklinde sıralı bir yapıda gitmektedir. Bireysel sorumluluklarım sorusu 3 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; hayır dengeleyemem, 2; kısmen dengeleyebilirim, 3; evet dengeleyebilirim şeklinde kodlanmıştır. Eğlence hayatı, arkadaşlık ilişkileri, zaman yönetimi, aktivitelere katılma sıklığı soruları 5 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; hiç katılmıyorum, 5; tamamen katılıyorum şeklinde kodlanmıştır. Gelir düzeyinden duyulan memnuniyet sorusu 3 kategoride ele alınmıştır. Buna göre 1; memnun değilim, 2; kısmen memnunum, 3; çok memnunum şeklinde kodlanmıştır.

3.3.2. Araştırma Bulguları

Bu bölümde bağımlı değişken olan “Hayatınızı bir bütün olarak değerlendirdiğinizde ne kadar mutlusunuz?” sorusuna yanıt veren bireyler tarafından bildirilen mutluluk değişkeni ile bağımsız değişkenler (cinsiyet, yaş, çalışma durumu, üniversiteden duyulan memnuniyet, çalışma ortamı memnuniyeti, medeni durum,

sağlık, aylık harcama, üniversite hayatından duyulan memnuniyet, bireysel sorumluluklar, eğlence, arkadaşlık ilişkileri, zaman yönetimi, aktivite, gelir memnuniyeti) arasındaki ilişki sıralı (ordered) probit regresyon modeli ile test edilmiştir.

Çalışmada öncelikle demografik değişkenlerden biri olan cinsiyetin mutluluk düzeyleri üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmaması araştırılmak istenmektedir. Bu nedenle, Bağımsız Örneklem t-testinden yararlanılarak cinsiyetin mutluluk üzerindeki etkisi araştırılmak istenmiştir.

H_0 : Öğrencilerin mutluluk düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermez.

H_1 : Öğrencilerin mutluluk düzeyleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterir.

Tablo 7.

Bağımsız Örneklem t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Ort.	S. S.	t	p
Kadın	386	3.514	.8136	1.332	0.183
Erkek	229	3.420	.8871		

Tablo 7’den elde edilen sonuca göre, olasılık değeri (p) $0.183 > 0.05$ olduğundan öğrencilerin mutluluk düzeyleri ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kadınların mutluluk ortalaması 3.514, erkelerin mutluluk ortalaması 3.42 olup kadınların mutluluk seviyesi nispeten erkeklerde kadınlara göre daha yüksek çıkmıştır.

Tablo 8.

Değişkenler Arasındaki Çoklu Korelasyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Cinsiyet	Yaş	Mutluluk
Cinsiyet	1	.095*	-.054
Yaş		1	-.001
Mutluluk			1

* $p < .05$

Tablo 8’de yer alan bulgulara göre, cinsiyet ve yaş arasında anlamlı ve pozitif (0.095) yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani, yaş ve cinsiyet değişkeni birlikte artmakta

veya birlikte azalmaktadır. Ancak, cinsiyet ve öğrencilerin mutluluk düzeyleri arasında anlamlı (-0.054) bir ilişki bulunamamıştır. Son olarak, yaş ve mutluluk arasında da anlamlı (-0.001) bir ilişki saptanamamıştır.

Tablo 9.

Değişkenler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

	1	2
Genel olarak üniversitede hayatından memnunum (1)	1	,585**
Bu üniversitede olmak beni mutlu ediyor (2)		1

** %5 önem düzeyinde anlamlılığı test etmektedir.

Tablo 9'a göre, Çukurova Üniversitesi'nde öğrenim görmek bireyleri mutlu etmektedir. Öğrencilerin genel olarak "üniversite hayatından memnunum" ve "bu üniversitede olmak beni mutlu ediyor" düşünceleri arasında anlamlı (0.585) ve pozitif bir ilişki tespit edilmiştir.

3.3.3. Model Sonuçları ve Yorumlar

Çalışmada mutluluğun belirleyicileri iki farklı sıralı probit model ile incelenmektedir. Bu modeller, bağımlı değişkenin aynı olduğu farklı açıklayıcı değişkenlerin birleşiminden oluşturulan modeller arasından en anlamlı olanların seçilmesi ile belirlenmiştir.

Model 1:

$$\begin{aligned} \text{Mutluluk} = & \alpha + \beta_1 \text{Cinsiyet} + \beta_2 \text{Yaş} + \beta_3 \text{Çalışma durumu} + \\ & \beta_4 \text{Üniversite memnuniyeti} + \beta_5 \text{Çalışma ortamı} + \beta_6 \text{Sağlık} + \\ & \beta_7 \text{Medeni durum} + \beta_8 \text{Harcama düzeyi} + \varepsilon \end{aligned}$$

Model 2:

$$\begin{aligned} \text{Mutluluk} = & \alpha + \beta_1 \text{Üniversite Hayatı} + \beta_2 \text{Sorumluluk} + \beta_3 \text{Eğlence} + \\ & \beta_4 \text{Arkadaşlık} + \beta_5 \text{Zaman yönetimi} + \beta_6 \text{Aktivite} + \beta_7 \text{Gelir memnuniyeti} + \varepsilon \end{aligned}$$

Tablo 10'da mutluluk bağımlı değişkeni olan Model 1 sıralı probit tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 10.

Model 1 Sıralı Probit Model Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Z-istatistiği	Prob
Cinsiyet	-0.127	0.099	-1.28	0.2
Yaş2	0.031	0.103	0.3	0.767
Yaş3	-0.013	0.257	-0.05	0.958
Çalışma2	0.282	0.263	1.07	0.283
Çalışma3	-0.525**	0.264	-1.98	0.047
Çalışma4	-0.4***	0.135	-2.96	0.003
Üni. memnuniyet2	0.271	0.219	1.24	0.217
Üni. memnuniyet3	0.654***	0.198	3.31	0.001
Üni. memnuniyet4	1.329***	0.213	6.23	0.000
Üni. memnuniyet5	1.795***	0.239	7.52	0.000
Çalışmaortam2	-0.374	0.228	-1.64	0.101
Çalışmaortam3	-0.16	0.229	-0.7	0.485
Çalışmaortam4	-0.647***	0.242	-2.67	0.007
Sağlık2	0.292**	0.124	2.35	0.019
Sağlık3	0.572***	0.158	3.61	0.000
Medenihal2	0.261**	0.115	2.28	0.023
Medenihal3	-0.152	0.341	-0.45	0.656
Harcama2	0.215**	0.098	2.2	0.028
Harcama3	0.332**	0.163	2.03	0.042
Mc-Fadden R2		0.23		
Log-Olabilirlik		-662.05249		
LR-istatistiği		236.61		
Prob (LR-ist)		0.0000		
Gözlem		615		

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem düzeyinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Klasik regresyon modelindeki R^2 değeri probit modelde Mc-Fadden R^2 değerine karşılık gelmektedir. Burada R^2 değerinde olduğu gibi Mc-Fadden R^2 değeri de modelin açıklama gücünü göstermektedir. Ancak, burada bağımlı değişken sürekli olmadığı için Mc-Fadden R^2 değerinin R^2 değerinde olduğu gibi yüksek olması beklenmez. Mc-Fadden R^2 değerinin ortalama 0.20 ile 0.40 arasında olması modelin açıklama gücünün yüksek olduğunu göstermektedir (McFadden, 1973b). Bu çalışmada da Mc-Fadden R^2 değeri 0.23'tür. Bağımsız değişkenler bağımlı değişkenin %23'ünü açıkladığını göstermektedir. LR test istatistiği olasılık değerinin %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre tahmin edilen modelin

geçerli olduğu ve tahmincilerin de güvenilir olduğu söylenebilir.

Modelde yer alan bağımsız değişkenlerin katsayı işareti ise bağımlı değişken olan mutluluk ile arasındaki ilişkinin ne yönlü olduğunu göstermektedir. Bağımsız değişkenlerin katsayı işaretlerinin pozitif olması bu değişkenlerin bireylerin mutlulukları üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Katsayı işaretinin negatif yönde olması bağımsız değişkenlerin bireylerin mutluluk derecesini olumsuz etkilediğini göstermektedir. Ancak, sıralı probit modelde katsayılar doğrudan yorumlanamamaktadır. Bağımsız değişkenlerin bireylerin mutluluk durumları üzerindeki etkisinin doğrudan belirlenebilmesi için katsayıların marjinal etkileri hesaplanmaktadır. Tablo 11’de Model 1 için sıralı probit model katsayı tahminlerinin marjinal etkileri yer almaktadır.

Probit model sonuçlarına göre, katsayı işareti ile istatistiksel olarak anlamlı olan bağımsız değişkenler şu şekildedir. Üniversite öğrencisinin yarı ve tam zamanlı çalışması mutlu olma olasılığını negatif yönde etkilemektedir. Okuduğu üniversiteden gittikçe memnuniyet derecesinin artması bireyin mutlu olma olasılığını olumlu yönde etkilemektedir. Çalışma ortamından gittikçe daha çok memnun olunması bireyin mutluluğunu pozitif yönde etkilemektedir. Bireyin sağlıklı olması mutlu olma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir. Üniversite öğrencisinin ilişkisinin olması evli ve ilişkisi olmayan öğrencilere göre mutlu olma olasılığını artırmaktadır. Bireyin aylık harcama gelirinin artması mutlu olma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir.

Öte yandan bireyin yaşı ve cinsiyeti ile mutluluk arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamsız olduğu görülmektedir. Literatürde de cinsiyet ve yaşı bireyin mutlu olma olasılığında anlamlı olmadığı birçok çalışma mevcuttur (Andrews ve Withey, 1976; Cameron, 1975; Sauer, 1977).

Mutluluk bağımlı değişkeni için sıralı probit modelin marjinal etkileri Tablo 11’de sunulmaktadır.

Tablo 11.

Model 1 Sıralı Probit Modelin Marjinal Etkileri

Mutluluk Düzeyleri İçin Marjinal Etkiler					
Değişken	1	2	3	4	5
Cinsiyet (referans: kadın)					
Erkek	0.003 (0.002)	0.015 (0.012)	0.033 (0.026)	-0.038 (0.030)	-0.013 (0.0098)
Yaş (referans: 17-20)					
Yaş2 (21-25)	-0.0006 (0.002)	-0.0036 (0.012)	-0.0079 (0.027)	0.009 (0.031)	0.0031 (0.010)
Yaş3 (26-30+)	0.0002 (0.005)	0.0016 (0.030)	0.0035 (0.066)	-0.004 (0.076)	-0.0014 (0.026)
Çalışma Durumu (referans: çalışmıyor)					
Çalışma Durumu (aile iş yeri çalışıyor)	-0.0042 (0.003)	-0.0027 (0.021)	-0.0772 (0.074)	0.0731 (0.058)	0.0357 (0.040)
Çalışma Durumu (tam zamanlı çalışıyor)	0.0198 (0.017)	0.08 (0.05)	0.106*** (0.034)	-0.17** (0.088)	-0.0357*** (0.012)
Çalışma Durumu (yarı zamanlı çalışıyor)	0.0119* (0.006)	0.056** (0.022)	0.0913*** (0.027)	-0.1261*** (0.045)	-0.0321*** (0.009)
Üniversite Memnuniyet (referans: hiç memnun değilim)					
Üniversite Memnuniyet (2)	-0.0044 (0.003)	-0.0273 (0.019)	-0.0733 (0.061)	0.0723 (0.052)	0.0327 (0.031)
Üniversite Memnuniyet (3)	-0.0126** (0.005)	-0.071*** (0.022)	-0.1692*** (0.050)	0.1767*** (0.048)	0.0756*** (0.076)
Üniversite Memnuniyet (4)	-0.0186*** (0.006)	-0.108*** (0.018)	-0.33*** (0.046)	0.231*** (0.027)	0.225*** (0.054)
Üniversite Memnuniyet (5)	-0.0142*** (0.005)	-0.0954*** (0.014)	-0.392*** (0.033)	0.0707 (0.058)	0.4309*** (0.084)
Çalışma Ort. Memnuniyet (referans: memnun değilim)					
Çalışma Ort. Memnuniyet (kısmen memnunum)	0.0082 (0.006)	0.0443 (0.028)	0.0949* (0.056)	-0.11 (0.067)	-0.0374 (0.023)
Çalışma Ort. Memnuniyet (memnunum)	0.0036 (0.006)	0.0193 (0.029)	0.0406 (0.057)	-0.0481 (0.070)	-0.0155 (0.021)
Çalışma Ort. Memnuniyet (çok memnunum)	0.0219 (0.014)	0.0928** (0.042)	0.1384*** (0.039)	-0.2034*** (0.077)	-0.0497*** (0.015)
Sağlık (referans: hayır)					
Sağlık (kısmen)	-0.0068* (0.004)	-0.0355** (0.016)	-0.0736** (0.031)	0.0876** (0.038)	0.0282** (0.012)
Sağlık (evet)	-0.0082*** (0.003)	-0.0528*** (0.013)	-0.155*** (0.043)	0.1383*** (0.031)	0.0777*** (0.028)
Medeni Durum1 (referans: bekâr)					
Medeni Durum2 (ilişkisi var)	-0.0045** (0.002)	-0.0272** (0.111)	-0.0701** (0.032)	0.0714** (0.029)	0.0304** (0.015)
Medeni Durum3 (evli)	0.0037 (0.010)	0.0192 (0.047)	0.0375 (0.079)	-0.0467 (0.109)	-0.0137 (0.027)
Aylık Harcama (referans: 0-599 TL)					
Aylık Harcama (600-1499 TL)	-0.0044* (0.002)	-0.0248** (0.012)	-0.0557** (0.025)	0.0628** (0.029)	0.0221** (0.010)
Aylık Harcama (1500-3000+ TL)	-0.005** (0.002)	-0.0321** (0.013)	-0.0905** (0.046)	0.0856** (0.036)	0.0421* (0.025)

Tablo 11'den elde edilen sonuçlara göre, tam zamanlı çalışan öğrenciler çalışmayan öğrencilere göre mutluluk derecesinin 3 olma olasılığını %10.6 arttırırken, 4 olma olasılığını %17, 5 olma olasılığını %3 azaltmaktadır. Yarı zamanlı çalışan öğrenciler çalışmayan öğrencilere göre mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %1.19, 2 olma olasılığını %5.6, 3 olma olasılığını %9.13 arttırmakta iken, 4 olma olasılığını %12.61, 5 olma olasılığını %3.21 azaltmaktadır. Üniversiteden ne memnun ne memnun olmayanlar hiç memnun olmayan öğrencilere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %1.26, 2 olma olasılığını %7.1, 3 olma olasılığını %16.92 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %17.67, 5 olma olasılığını %7.56 arttırmaktadır. Üniversiteden memnun olanlar hiç memnun olmayanlara göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %1.86, 2 olma olasılığını %10.8, 3 olma olasılığını %33 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %23.1, 5 olma olasılığını %22.5 arttırmaktadır. Üniversiteden çok memnun olanlar hiç memnun olmayanlara göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %1.42, 2 olma olasılığını %9.54, 3 olma olasılığını %39.2 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %7.07, 5 olma olasılığını %43.09 arttırmaktadır. Çalışma ortamından kısmen memnun olanlar memnun olmayanlara göre, mutluluk derecesinin 3 olma olasılığını %9.49 arttırmaktadır. Çalışma ortamından çok memnun olanlar memnun olmayanlara göre, mutluluk derecesinin 2 olma olasılığını %9.28, 3 olma olasılığını %13.84 arttırırken, 4 olma olasılığını %20.34, 5 olma olasılığını %4.97 azaltmaktadır. Kısmen sağlıklı olduğunu düşünen öğrenciler sağlıklı olmayanlara göre mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.68, 2 olma olasılığını %3.55, 3 olma olasılığı %7.36 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %8.76, 5 olma olasılığını %2.82 arttırmaktadır. Sağlıklı olduğunu düşünenler sağlıklı olmayanlara göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.82, 2 olma olasılığını %5.28, 3 olma olasılığını %15.5 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %13.83, 5 olma olasılığını %7.77 arttırmaktadır. İlişkisi olan öğrenciler bekâr öğrencilere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.45, 2 olma olasılığını %2.72, 3 olma olasılığını %7.01 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %7.14, 5 olma olasılığını %3.04 arttırmaktadır. Evli olan öğrenciler bekâr öğrencilere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.37, 2 olma olasılığını %1.92, 3 olma olasılığını %3.75 arttırmakta iken, 4 olma olasılığını %4.67, 5 olma olasılığını %1.37 azaltmaktadır. Aylık harcaması 600-1499 TL arası olan öğrenciler 0-599 TL arası olan öğrencilere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.44, 2 olma olasılığını %2.48, 3 olma olasılığını %5.57 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %6.28, 5 olma olasılığını %2.21 arttırmaktadır. Aylık harcaması 1500-3000⁺ TL arası olan öğrenciler 0-599 TL arası

olan öğrencilere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.5, 2 olma olasılığını %3.21, 3 olma olasılığını %9.05 azaltmakta iken, 4 olma olasılığını %8.56, 5 olma olasılığını %4.21 arttırmaktadır.

Tablo 12’de mutluluk bağımlı değişkeni olan Model 2 sıralı probit model tahmin sonuçları yer almaktadır.

Tablo 12.

Model 2 Sıralı Probit Model Tahmin Sonuçları

Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	Z-istatistiği	Prob
Unihayat2	0.236918	0.232	1.02	0.307
Unihayat3	0.592927***	0.211	2.82	0.005
Unihayat4	0.841***	0.214	3.93	0.000
Unihayat5	1.197***	0.233	5.14	0.000
Sorumluluk2	-0.004	0.113	-0.03	0.973
Sorumluluk3	0.299	0.188	1.59	0.111
Eğlence2	0.628***	0.223	2.81	0.005
Eğlence3	-0.419	0.313	-1.34	0.181
Eğlence4	-0.73	0.523	-1.4	0.163
Eğlence5	-0.971	0.746	-1.3	0.193
Arkadaşlık2	-0.876**	0.430	-2.04	0.042
Arkadaşlık3	-0.884**	0.400	-2.21	0.027
Arkadaşlık4	-0.428	0.389	-1.1	0.271
Arkadaşlık5	-0.413	0.389	-1.06	0.289
Zaman2	0.823***	0.296	2.78	0.005
Zaman3	1.135***	0.279	4.07	0.000
Zaman4	1.242***	0.281	4.42	0.000
Zaman5	1.720***	0.301	5.72	0.000
Aktivite2	-0.004	0.179	-0.02	0.981
Aktivite3	0.076	0.165	0.46	0.647
Aktivite4	0.295*	0.178	1.66	0.097
Aktivite5	0.465**	0.225	2.07	0.039
Gelir2	0.188*	0.110	1.7	0.088
Gelir3	0.405**	0.145	2.79	0.005
Mc-Fadden R ²		0.22		
Log-Olabilirlik		-610.50112		
LR-istatistiği		339.71		
Prob (LR-ist)		0.000		
Gözlem		615		

Not: ***, ** ve * sırasıyla %1, %5 ve %10 önem düzeyinde anlamlılıkları ifade etmektedir.

Tablo 12’den elde edilen bulgulara göre, Mc-Fadden R^2 değeri 0.22’dir. Bu da modelin yeterince açıklandığını göstermektedir. LR test istatistiğinin %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu da modelin tahmin ediciliğinin yüksek olduğunun güçlü bir kanıtıdır.

Probit model sonuçlarına göre, katsayı işaretleri itibariyle baktığımızda modelde yer alan bağımsız değişkenlerden istatistiksel olarak anlamlı olan şunlardır: Üniversite hayatı benim için çok iyi oldu diyen bireylerin mutlu olma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Ev dışında yeterli eğlence hayatına sahibim ve yeterli eğlence vaktim var anket sorusuna verilen cevaba göre sadece tek bir kategoride bireylerin mutlu olma olasılığı istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Arkadaşlık ilişkileri bireylerin mutlu olma olasılığını negatif yönde etkilemektedir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Zaman yönetimi değişkeni mutlu olma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Gelirden duyulan memnuniyet bireylerin mutlu olma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir ve istatistiksel olarak anlamlıdır.

Mutluluk bağımlı değişkeni için sıralı probit modelin marjinal etkileri Tablo 13’te sunulmaktadır.

Tablo 13.

Sıralı Probit Modelin Marjinal Etkileri

Mutluluk Düzeyleri İçin Marjinal Etkiler					
DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5
Üni. Hayat (referans: hiç katılmıyorum)					
Ünihayat2	-0.002 (0.001)	-0.021 (0.018)	-0.07 (0.07)	0.07 (0.063)	0.022 (0.026)
Ünihayat3	-0.004** (0.002)	-0.051*** (0.017)	-0.172*** (0.060)	0.169*** (0.052)	0.059** (0.027)
Ünihayat4	-0.006** (0.003)	-0.07*** (0.018)	-0.24*** (0.058)	0.225*** (0.046)	0.091*** (0.032)
Ünihayat5	-0.006** (0.002)	-0.071*** (0.013)	-0.327*** (0.052)	0.217*** (0.025)	0.187*** (0.059)
Sorumluluk (referans: hayır dengeleyemem)					
Sorumluluk2	0.000 (0.001)	0.000 (0.011)	0.001 (0.033)	-0.001 (0.036)	-0.0003 (0.009)
Sorumluluk3	-0.002 (0.001)	-0.025* (0.013)	-0.089 (0.057)	0.086* (0.048)	0.030 (0.023)

Tablo 13. *devamı*

Eğlence Hayatı (referans: hiç katılmıyorum)					
Eğlence2	-0.006** (0.003)	-0.063*** (0.024)	-0.181*** (0.065)	0.198*** (0.071)	0.05*** (0.019)
Eğlence3	0.005 (0.005)	0.048 (0.041)	0.113 (0.077)	-0.137 (0.104)	-0.029 (0.019)
Eğlence4	0.011 (0.013)	0.09 (0.078)	0.184* (0.106)	-0.237 (0.165)	-0.048 (0.031)
Eğlence5	0.023 (0.036)	0.146 (0.149)	0.196*** (0.065)	-0.318 (0.222)	-0.049** (0.025)
Arkadaşlık ilişkileri (referans: hiç katılmıyorum)					
Arkadaşlık2	0.025 (0.028)	0.144 (0.097)	0.156*** (0.022)	-0.29** (0.128)	-0.036*** (0.009)
Arkadaşlık3	0.021 (0.02)	0.132* (0.080)	0.183*** (0.041)	-0.292** (0.124)	-0.044*** (0.014)
Arkadaşlık4	0.005 (0.005)	0.046 (0.046)	0.118 (0.102)	-0.137 (0.124)	-0.032 (0.028)
Arkadaşlık5	0.004 (0.005)	0.044 (0.045)	0.114 (0.103)	-0.132 (0.124)	-0.031 (0.028)
Zaman Yönetimi (referans: hiç katılmıyorum)					
Zaman2	-0.004** (0.002)	-0.05*** (0.013)	-0.237*** (0.077)	0.176*** (0.029)	0.116* (0.064)
Zaman3	-0.009** (0.004)	-0.093*** (0.024)	-0.312*** (0.067)	0.281*** (0.047)	0.133*** (0.048)
Zaman4	-0.01** (0.005)	-0.103*** (0.025)	-0.335*** (0.065)	0.301*** (0.045)	0.148*** (0.05)
Zaman5	-0.007** (0.002)	-0.082*** (0.014)	-0.415*** (0.045)	0.157*** (0.058)	0.346*** (0.097)
Aktivite (referans: hiç katılmıyorum)					
Aktivite2	0.000 (0.002)	0.000 (0.018)	0.001 (0.051)	-0.001 (0.057)	-0.0003 (0.014)
Aktivite3	-0.001 (0.001)	-0.007 (0.016)	-0.022 (0.048)	0.024 (0.052)	0.006 (0.014)
Aktivite4	-0.002 (0.001)	-0.026* (0.015)	-0.087 (0.053)	0.088* (0.05)	0.027 (0.019)
Aktivite5	-0.003** (0.001)	-0.035*** (0.013)	-0.139** (0.066)	0.124*** (0.047)	0.052 (0.034)
Gelirden Duyulan Memnuniyet (referans: memnun değilim)					
Gelir2	-0.002 (0.009)	-0.012* (0.011)	-0.054* (0.032)	0.059* (0.035)	0.015* (0.009)
Gelir3	-0.003** (0.019)	-0.033*** (0.011)	-0.12*** (0.044)	0.115*** (0.037)	0.041** (0.019)

Tablo 13'ten elde edilen marjinal etkiler ışığında, genel olarak üniversite hayatı benim için çok iyi oldu sorusuna ne katılıyorum ne katılmıyorum diye cevap verenler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.4, 2 olma olasılığını %5.1, 3 olma olasılığını %17.2 düşürürken, 4 olma olasılığını %16.9 ve 5 olma olasılığını %5.9 artırmaktadır. Katılıyorum diye cevap veren bireyler hiç katılmıyorum diye cevap veren bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.6, 2 olma olasılığını %7, 3 olma olasılığını %24 azaltırken, mutluluk derecesinin 4 olma olasılığını %22.5, 5 olma olasılığını %9.1 artırmaktadır. Kesinlikle katılıyorum diyen bireylerin hiç katılmıyorum diyenlere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.6, 2 olma olasılığını %7.1, 3 olma olasılığını %32.7 azaltırken, 4 olma olasılığını %21.7, 5 olma olasılığını %18.7 artırmaktadır. Bireysel sorumluluklarımı, yapmak zorunda olduğum işlerimi ve üniversite etkinliklerini dengeleyebilirim sorusuna evet dengeleyebilirim diye cevap verenler hayır dengeleyemem diye cevap verenlere göre, mutluluk derecesinin 2 olma olasılığını %2.5 azaltırken, 4 olma olasılığını %8.6 artırmaktadır. Yeterli eğlence hayatına sahibim sorusuna katılmıyorum diye cevap verenler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.6, 2 olma olasılığını %6.3, 3 olma olasılığını %18.1 azaltırken, 4 olma olasılığını %19.8, 5 olma olasılığını %5 artırmaktadır. Katılıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre mutluluk derecesinin 3 olma olasılığını %18.4 artırmaktadır. Kesinlikle katılıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 3 olma olasılığını %19.6 artırırken, 5 olma olasılığını %4.9 azaltmaktadır. Arkadaşlık ilişkileri sorusuna katılmıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre mutluluk derecesinin 3 olma olasılığını %15.6 arttırırken, 4 olma olasılığını %29, 5 olma olasılığını %3.6 düşürmektedir. Ne katılıyorum ne katılmıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 2 olma olasılığını %13.2, 3 olma olasılığını %18.3 arttırmakta iken, 4 olma olasılığını %29.2, 5 olma olasılığını %4.4 azaltmaktadır. Zaman yönetimi sorusuna katılmıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.4, 2 olma olasılığını %5, 3 olma olasılığını %23.7 azaltırken, 4 olma olasılığını %17.6, 5 olma olasılığını %11.6 arttırmaktadır. Ne katılıyorum ne katılmıyorum diye cevap verenler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.9, 2 olma olasılığını %9.3, 3 olma olasılığını %31.2 azaltırken, 4 olma olasılığını %28.1, 5 olma olasılığını %13.3 arttırmaktadır. Katılıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin

1 olma olasılığını %1, 2 olma olasılığını %10.3, 3 olma olasılığını %33.5 düşürürken, 4 olma olasılığını %30.1, 5 olma olasılığını %14.8 arttırmaktadır. Kesinlikle katılıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.7, 2 olma olasılığını %8.2, 3 olma olasılığını %41.5 azaltırken, 4 olma olasılığını %15.7, 5 olma olasılığını %34.6 arttırmaktadır. Aktivite sorusuna katılıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 2 olma olasılığını %2.6 azaltırken, 4 olma olasılığını %8.8 arttırmaktadır. Tamamen katılıyorum diyen bireyler hiç katılmıyorum diyen bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.3, 2 olma olasılığını %3.5, 3 olma olasılığını %13.9 düşürürken, 4 olma olasılığını %12.4 arttırmaktadır. Gelirinizden memnun musunuz sorusuna kısmen memnun olanlar memnun olmayanlara göre, mutluluk derecesinin 2 olma olasılığını %1.2, 3 olma olasılığını %5.4 azaltırken, 4 olma olasılığını %5.9, 5 olma olasılığını %1.5 arttırmaktadır. Gelirinden memnun olanlar memnun olmayan bireylere göre, mutluluk derecesinin 1 olma olasılığını %0.3, 2 olma olasılığını %3.3, 3 olma olasılığını %12 azaltırken, 4 olma olasılığını %11.5, 5 olma olasılığını %4.1 arttırmaktadır.

BÖLÜM IV

SONUÇ

Bu çalışmada, yirmi birinci yüzyılda daha da çok üzerinde durulan mutluluk konusuna detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Çalışma, Çukurova Üniversitesi öğrencilerinin mutluluğu üzerine yapılan bir araştırmayı kapsamaktadır. Araştırma örneklemini 615 kişiyi oluşturmaktadır. Çalışmada SPSS 18.0 paket programı ve Stata 15 programı kullanılarak sonuçlara ulaşılmıştır. Araştırmada bağımlı değişken olan mutluluk ikiden fazla alt kategorili ve sıralı nitel bir değişken olması nedeni ile sıralı probit regresyon yöntemi kullanılarak değişkenler arasındaki ilişki modellenmiştir.

Öncelikle mutluluğun kavramsal yapısı ortaya koyulmuş ve mutluluğu etkileyen faktörlere değinilmiştir. Sonrasında literatürde mutluluk kavramı yerine kullanılan bazı tanımlara yer verilmiştir. Geçmişten bu yana mutluluk kavramı üzerinde yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu çalışmada da toplumun en önemli kesimini oluşturan üniversite öğrencilerinin mutluluğuna yer verilmiştir. Öğrencilere bağımlı değişken olan “Hayatınızı bir bütün olarak ele aldığınızda ne kadar mutlusunuz?” sorusu sorulmuştur. Mutluluk yapısı 1’den 5’e kadar sıralanarak Likert Tipi ölçek ile tanımlanmıştır. 1= Hiç katılmıyorum, 2= Katılmıyorum, 3= Ne katılıyorum ne katılmıyorum, 4= Katılıyorum, 5= Kesinlikle Katılıyorum şeklinde kodlanmıştır.

Yapılan analizde Tablo 10 sıralı probit model sonuçlarına bakılarak, burada yer alan Mc-Fadden R^2 değeri ortalama bir değer aldığından modelin yeterince açıklandığını göstermektedir. LR test istatistiğinin de %5 anlamlılık düzeyinde anlamlı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuca göre modelin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Modelde yer alan bağımsız değişkenlerden yaşın ve cinsiyetin mutluluk üzerinde etkisi olmadığı gözlemlenmiştir. Bunu bağımsız örneklem t-testi de desteklemektedir. Üniversite öğrencisinin yarı ve tam zamanlı çalışması öğrencinin mutluluğunu negatif yönde etkilemektedir. Öğrencilerin çalışması, kendisine ve çevresine daha az vakit ayırması kişinin mutlu olma olasılığını azalttığı söylenebilir. Öğrencilerin okuduğu üniversiteden memnuniyet duyması mutluluklarını olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Çalışma ortamından duyulan memnuniyet derecesinin yükselmesinin mutluluğu pozitif yönde etkilediği söylenebilir. Kişi çalışma ortamından memnun ise daha zevkli çalışır ve bireyin verimliliği artar. Bireyin sağlıklı olması da

mutluluğu etkileyen bir diğer önemli faktör olarak görülmektedir. İlişkisi olan öğrencilerin de bekâr ve evli öğrencilere göre daha mutlu olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencisinin aylık harcama gelirinin de mutluluk üzerinde önemli bir etkisi olduğu gözlemlenmektedir.

Model 1 sonuçlarına göre, model 2’de olduğu gibi sıralı probit model şartlarını sağladığı görülmektedir. Tablo 12 sıralı probit model sonuçlarına göre, Mc-Fadden R^2 değeri 0.22’dir. Bu da modelin açıklama gücünün yeterli olduğunu göstermektedir. LR istatistiği %5 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır. Buradan da modeldeki tahmincilerin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılır. Sıralı probit regresyon sonuçlarında sadece katsayı işaretleri yorumlanmaktadır. Mutluluk derecesinin büyüklüğünü bize marjinal etkiler vermektedir. Katsayı işaretlerine bakacak olursak, üniversite hayatından memnun olan öğrencilerin mutluluğu pozitif yönde etkilemektedir. Arkadaşlık ilişkilerimde iyiyimdir sorusu mutluluk derecelerini negatif yönde etkilediği görülmektedir. Öğrencinin zaman yönetiminde iyi olması mutluluğunu pozitif yönde etkilemektedir. Üniversitenin yeterli aktiviteye sahip olması bireyin mutluluğunu pozitif yönde etkilemektedir. Öğrencinin gelirden duyulan memnuniyeti de mutluluğunu pozitif yönde etkilemektedir. Bu da ilk modeldeki aylık harcama ile mutluluk arasındaki ilişkinin anlamlı olması ile örtüşmektedir.

Bu çalışmada üniversite öğrencilerin mutluluğunu etkileyen en anlamlı modeller oluşturulmuştur. Üniversite öğrencilerinin mutluluk düzeylerinin artırılabilmesi için üniversitelere de büyük sorumluluk düşmektedir. Örneğin, öğrenciye daha fazla imkân tanınabilir ve öğrencilerin başarılarına göre burs imkânları artırılabilir. Bu da öğrenciyi her anlamda daha çok motive edecektir. Üniversitedeki aktivitelerden herkesin yararlanması için daha fazla bilgilendirmeler yapılabilir. Öğrencilerin kendini daha iyi tanıması adına birçok alanında uzman kişiler getirilerek bireye olumlu katkı sağlanabilir. Bölümlerin geleceklerini anlama konusunda ve iş bulma açısından uzman kişiler ile söyleşiler gerçekleştirilebilir. Bu konuda gençler daha çok bilinçlendirilebilir. Bireyin mutluluğunu sadece bu kavramsal çerçevede düşünmemek gerekir. İlerleyen çalışmalarda bireyin ailesi ile olan ilişkileri, yaşadığı çevre ve daha birçok faktör göz önünde bulundurularak çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Andrews, F. M., & Withey, S. B. (1976). *Social Indicators of Well-Being*. (New York: PlenumPress).
- Argyle, M. (1997). Is happiness a cause of health? *Psychology and Health*, 12(6), 769-781.
- Atay, B. (2012). Happiness in East Europe in comparison with Turkey. (Doctoral dissertation, İstanbul Bilgi Üniversitesi).
- Blanchflower, D. G., & Oswald, A. (2000). The rising well-being of the young. In *Youth employment and joblessness in advanced countries* (pp. 289-328). University of Chicago Press.
- Blanchflower, D. G., Oswald, A. J. (2004). Well-being over time in Britain and the USA. *Journal of Public Economics*, 88, 1359-1386.
- Bjørnskov, C. (2008). Healthy and happy in Europe? On the association between happiness and life expectancy over time. *Social Science & Medicine*, 66(8), 1750-1759.
- Bradburn, N. M. (1969). The structure of psychological well-being.
- Bülbül, S., & Giray, S. (2011). Sosyodemografik Özellikler ile Mutluluk Algisi Arasındaki İlişki Yapısının Analizi/Analysis of the Relationship Structure Between Socio-Demographic Features and Happiness Sensation. *Ege Akademik Bakış*, 11, 113.
- Büyükdüvenci, S. (1993). Aristoteles'te Mutluluk Kavramı. *Felsefe Dünyası*, s.41-45. Ankara
- Cameron, P. (1975). Mood as an indicant of happiness: Age, sex, social class, and situational differences. *Journal of Gerontology*, 30(2), 216-224.
- Campbell, A. (1976). Subjective measures of well-being. *American psychologist*, 31(2), 117.
- Caner, A. (2016). Happiness and life satisfaction in Turkey in recent years. *Social Indicators Research*, 127(1), 361-399.
- Cantril, H. (1965). Pattern of human concerns.
- Castriota, S. (2006). Education and happiness: A further explanation to the Easterlin Paradox. *Unpublished paper*.
- Chan, G., Miller, P. W., & Tcha, M. (2005). Happiness in university education. *International Review of Economics Education*, 4(1), 20-45.

- Clark, A. E., & Oswald, A. J. (1996). Satisfaction and comparison income. *Journal of public economics*, 61(3), 359-381.
- Csikszentmihalyi, M. (2005). Akış-Mutluluk Bilimi-, çev. *Semra Kunt Akbaş*, Ankara: HYB yayınları.
- Çakıroğlu, A. (2007). *Relationship between quality of life and happiness in Turkey* (Master's thesis).
- Çirkin, Z., & Göksel, T. (2016). Mutluluk ve gelir. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(2), 375-400.
- Degutis, M., Urbonavičius, S., & Gaižutis, A. (2010). Relation between GDP and life satisfaction in the European Union. *Ekonomika*, 89, 9-21.
- Demir, M., Özdemir, M., & Weitekamp, L. A. (2007). Looking to happy tomorrows with friends: Best and close friendships as they predict happiness. *Journal of Happiness Studies*, 8(2), 243-271.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 95(3), 542-575.
- Diener, E., & Emmons, R. A. (1984). The independence of positive and negative affect. *Journal of personality and social psychology*, 47(5), 1105.
- Diener, E., Sandvik, E., Seidlitz, L., & Diener, M. (1993). The relationship between income and subjective well-being: Relative or absolute? *Social indicators research*, 28(3), 195-223.
- Diener, E., Seligman, M. E. P., (2002). Very Happy People. *Research Report*, 13(1), 81-84.
- Diener, E., Seligman, E. P. (2004). Beyond Money: Toward an Economy of Well-Being. *Psychological Science in the Public Interest*, 5(1), 1-33.
- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., Griffin, S., (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological bulletin*, 125(2), 276.
- Diener, E. ve Ryan, K. (2009). "Subjective Well-Being: A General Overview", *South African Journal of Psychology*, 39 (4): 391–406.
- Diener, E. (2009). Subjective well-being. *The science of well-being*, 11-58.
- Diener, E., Scollon, C. N., & Lucas, R. E. (2009). The evolving concept of subjective well-being: the multifaceted nature of happiness.
- Dumludağ, D. Gökdemir, Ö. ve Giray, S. (2015) Income Comparison, Collectivism and Life Satisfaction in Turkey. *Quality& Quantity*. doi:10.1007/s11135-015-0185-1.

- Easterlin, R. (1974). Does Economic Growth Improve the Human Lot? Some Empirical Evidence, Paul Allan David ve Melvin Warren Reder (Ed.), *Nations and Households in Economic Growth* içinde, (s. 89-125). New York: Academic Press.
- Easterlin, R. (1995). Will raising the incomes of all increase the happiness of all? *Journal of Economic Behavior and Organization*, 27, 35-47.
- Easterlin, R. A. (2001). Income and happiness: Towards a unified theory. *The economic journal*, 111(473), 465-484.
- Easterlin, R. A. (2003). Explaining happiness. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 100(19), 11176-11183.
- Eren, K. (2015). Subjective Well-Being and the Determinants of Happiness in Turkey: 2004–2013 Period. Istanbul: Retrieved from Ulusal Tez Merkezi (10076385).
- Frisch, M. B. (2005). *Quality of life therapy: Applying a life satisfaction approach to positive psychology and cognitive therapy*. John Wiley & Sons.
- Furnham, A., & Brewin, C. R. (1990). Personality and happiness. *Personality and individual differences*, 11(10), 1093-1096.
- Günay, S. (2016). The relationship between happiness and perceived income inequality as well as some social indicators: a comparative analysis on Turkey and selected european countries.
- Gujarati, Domador N. (2004). Basic Econometrics.
- H. Greene, W. (2003). Econometric analysis. NewYork Univercity.
- Hellevik, O. (2003). Economy, values and happiness in Norway. *Journal of Happiness Studies*, 4(3), 243-283.
- Huppert, F. A. (2009). Psychological well-being: Evidence regarding its causes and consequences. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 1(2), 137-164.
- Kahyaoğlu, O. (2008). Yaşam memnuniyeti ve yaşam memnuniyetini etkileyen değişkenler ile ekonometrik uygulama: Türkiye örneği (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü).
- Kangal, A. (2013). Mutluluk üzerine kavramsal bir değerlendirme ve Türk hanehalkı için bazı sonuçlar. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(44), 214-233.
- Lu, L., & Shih, J. B. (1997). Sources of happiness: A qualitative approach. *The Journal of Social Psychology*, 137(2), 181-187.
- Lyubomirsky, S., King, L., & Diener, E. (2005). The benefits of frequent positive affect: Does happiness lead to success?. *Psychological bulletin*, 131(6), 803.

- Lyubomirsky, S., Sheldon, K. M., & Schkade, D. (2005). Pursuing happiness: The architecture of sustainable change. *Review of general psychology*, 9(2), 111-131.
- Mangeloja, E., & Hirvonen, T. (2007). What makes university students happy. *International Review of Economics Education*, 6(2), 27-41.
- McFadden, D. (1973b). The measurement of urban travel demand, *Journal of Public Economics*, 303-328.
- Myers, D. G., & Diener, E. (1995). Who is happy? *Psychological science*, 6(1), 10-19.
- Oswald, A. J. (1997). Happiness and economic performance. *The economic journal*, 107(445), 1815-1831.
- Özer, H. (2004). Nitel Değişkenli Ekonometrik Modeller Teori ve Bir Uygulama. Ankara: Nobel.
- Pedersen, P. J., & Schmidt, T. D. (2009). Happiness in Europe: Cross-country differences in the determinants of subjective well-being.
- Powdthavee, N. (2007). Economics of happiness: A review of literature and applications. *Southeast Asian Journal of Economics*, 19(1), 51-73.
- Requena, F. (1995). Friendship and subjective well-being in Spain: A cross-national comparison with the United States. *Social Indicators Research*, 35(3), 271-288.
- Requena, F. (2010). Welfare systems, support networks and subjective well-being among retired persons. *Social Indicators Research*, 99(3), 511-529.
- Rojas, M. (2005). A Conceptual-Referent Theory of Happiness: Heterogeneity and Its Consequences. *Social Indicators Research*, 74, 261-294.
- Sabatini, F. (2014). The relationship between happiness and health: evidence from Italy. *Social Science & Medicine*, 114, 178-187.
- Sarracino, F. (2013). Determinants of subjective well-being in high and low income countries: Do happiness equations differ across countries. *The Journal of socio-economics*, 42(0), 51-66.
- Sauer, W. (1977). Morale of the urban aged: A regression analysis by race. *Journal of Gerontology*, 32(5), 600-608.
- Selim, S. (2008). Life satisfaction and happiness in Turkey. *Social Indicators Research*, 88(3), 531-562.
- Seligman, M. (2002). Authentic happiness: Using the new positive psychology to realize your potential for lasting fulfillment. New York: Free Press
- Schwarze, J., & Winkelmann, R. (2005). What can happiness research tell us about altruism? Evidence from the German Socio-Economic Panel.

- Shin, D. C., & Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life. *Social indicators research*, 5(1), 475-492.
- Stock, J. H., & Watson, M. (2011). Dynamic factor models. *Oxford Handbooks Online*.
- Tatarkiewicz, W. (1976). Analysis of happiness.
- Tella, R. D., MacCulloch, R. J., & Oswald, A. J. (2003). The macroeconomics of happiness. *Review of Economics and Statistics*, 85(4), 809-827.
- Tenaglia, S. (2007). Testing theories on happiness: a questionnaire. *University of Tor Vergata-Roma, WorkingPaper*, 1-44.
- TÜİK, (2013). Yaşam Memnuniyeti Araştırması, Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020).
http://www.tuik.gov.tr/MicroVeri/YMA_2019/turkce/index.html, Erişim Tarihi: 10.03.2020.
- Veenhoven, R. (1988). The utility of happiness. *Social Indicators Research*, 20, 333-354
- Veenhoven, R. (1991). Is happiness relative? *Social indicators research*, 24(1), 1-34.
- Veenhoven, R. (1996). Developments in satisfaction-research. *Social indicators research*, 37(1), 1-46.
- Veenhoven, R. (2000). The four qualities of life. *Journal of happiness studies*, 1(1), 1-39.
- Veenhoven, R. (2004). World database of happiness: Continuous register of research on subjective appreciation of life.
- Veenhoven, R. (2009). How do we assess how happy we are? Tenets, implications and tenability of three theories. *Happiness, economics and politics*, 45-69.
- Veenhoven, R. (2013). *Conditions of happiness*. Springer Science & Business Media.
- Weiss, R. S. (1973). Loneliness: The experience of emotional and social isolation.
- Wilson, W. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67, 294-306
- Wood, W., Rhodes, N., & Whelan, M. (1989). Sex differences in positive well-being: A consideration of emotional style and marital status. *Psychological bulletin*, 106(2), 249.